

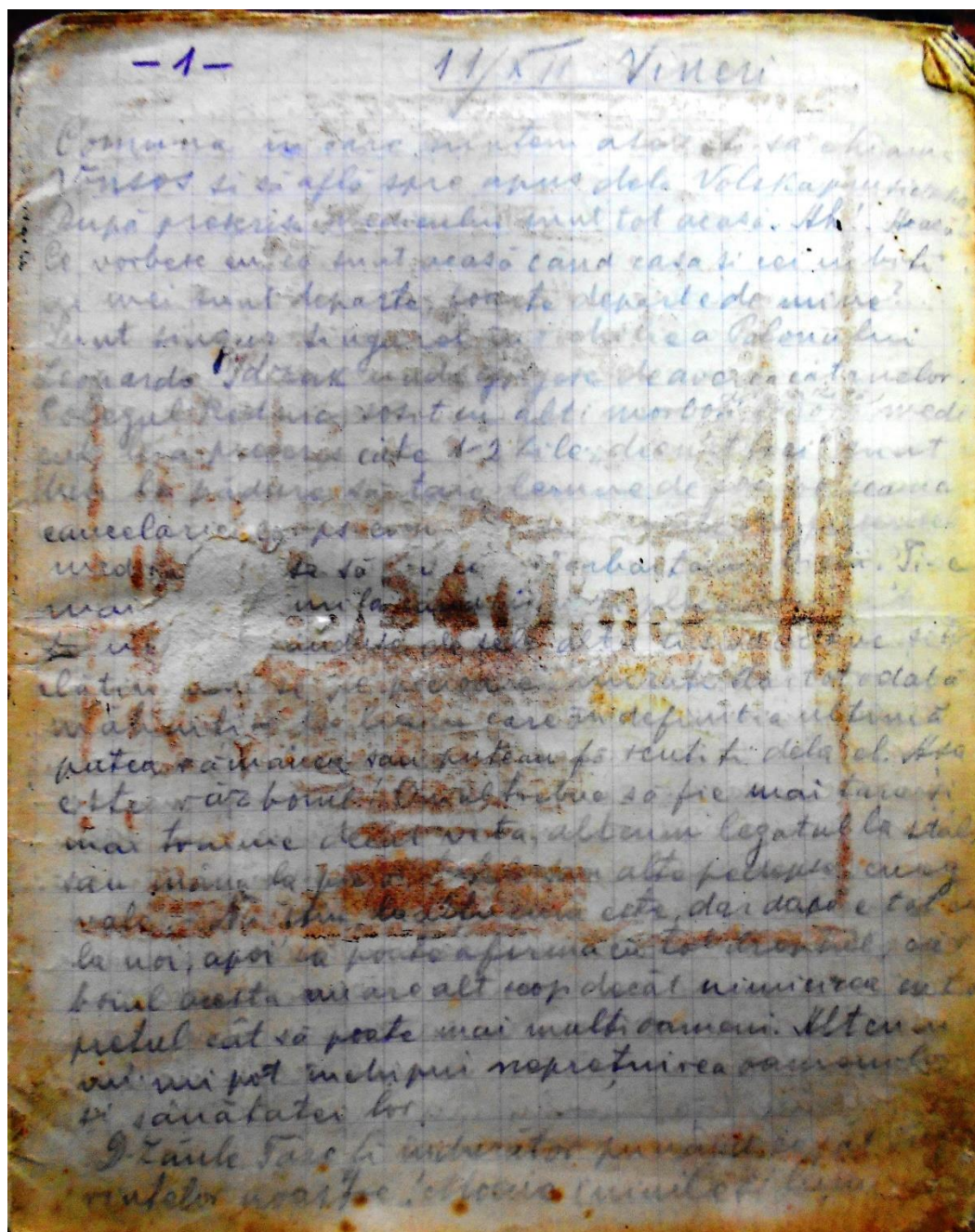

PISANII SÂNGEORZENE

ANUL XIV, NR. 7(155), IULIE 2025

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

Scrisoare de pe frontul Primului Război Mondial trimisă de învățătorul Iustin Sohorca

ANUL XIV, NR. 7(155), IULIE 2025

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com
Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<http://pisaniiisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: **Învățătorul Iustin Sohorca alături de alți militari pe frontul
Primului Război Mondial**

COPERTA 2: **Carnetul de militar al lui Iustin Sohorca**

COPERTA 3: **Țărancă năsăudeană**

COPERTA 4: **Pe ulița mare a Sângeorzului (azi strada Republicii)**

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852.....6

Stațiunea Sângeorgiul-Românesc în anul 1898.....14

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948.....17

Vilegiatură prin țara grănicerilor.....28

Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului

Ioan Marcu din Sângeorz-Băi.....32

DORIN DOLOGA

Autovehiculele și bicicletele de la Sângeorz-Băi în perioada interbelică.....40

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Activitatea desfășurată de dr. Laurențiu Oanea în anul 1937 reflectată în presa vremii.....43

DIN GRANIȚĂ

Valahii civilizați.....49

EMIL BOȘCA-MĂLIN

10 Mai prag de istorie.....55

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele

parohiale greco-catolice de stare civilă (1878-1879).....57

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

3, 10, 12, 14 februarie 1851

Întrebându-se deschilinit Mihai Sfrângeu, june în vârstă de 28 ani și Todosia a lui Nicolai Costan, fecioară în vârstă de 29 ani; Ilie Sfrângeu, june în vârstă de 24 ani și Maria Ilie Mărcuș, fecioară în vârstă de 20 ani; Alexandru Șteopoe, june în vârstă de 22 ani și Maria a lui Costan Cârcu, fecioară în vârstă de 17 ani; Terente Ursa, văduv, în vârstă de 44 ani și Ileana Dobra, văduvă, în vârstă de 25 ani; Casian Nicolai, june în vârstă de 20 ani și Ogenia Toader Jarda, fecioară în vârstă de 19 ani; Nicolai Dărăban, june în vârstă de 36 ani și Nastasia, fată căzută, a lui Gabriel Dărăban în vârstă de 23 ani; Leon Tahăș, june în vârstă de 33 ani și Ileana a lui Ștefan a Petri, fată căzută, în vârstă de 24 ani; Moise Miron, june în vârstă de 29 ani și Docia Puițau în vârstă de 20 ani; Miron Bolfa, june în vârstă de 28 ani și Ioana a lui Arsente Bulța, fecioară în vârstă de 18 ani; Vasile Jarda, june în vârstă de 26 ani și Ogenia Grasin Rățoi, fecioară în vârstă de 23 ani; Paul Georgeș, june în vârstă de 25 ani și Ioana Sfrângeu, fecioară în vârstă de 19 ani; Iosif Lupșor, june în vârstă de 26 ani și Gacia Reborean, fecioară în vârstă de 22 ani; Petre Jarda, june în vârstă de 27 ani și Șofronia Nicolai Bădeu, fecioară în vârstă de 20 ani; Tofan Popicica, june în vârstă de 25 ani și Parasca Nicolai Râmbulea, fecioară în vârstă de 19 ani; Roman Preutesi, june în vârstă de 26 ani și văduva Irina Mihoc în vârstă de 31 ani; Costan Haliță, june în vârstă de 20 ani și Todosia a lui Vasile Floroaie, fecioară în vârstă de 20 ani; Maftei Georgeș, june în vârstă de 35 ani și Irina Login Gagea, fecioară în vârstă de 24 ani; Iacob Jarda, june în vârstă de 32 ani și Dochia a lui Natul Șorobetea, fecioară în vârstă de 20 ani; Filip Lazar, june în vârstă de 29 ani și Dochia Arsente Mecicu, fecioară în vârstă de 25 ani; Costan Bazil Pop, june în vârstă de 24 ani și Varvara a lui Maftei Mărcuș în vârstă de 22 ani; Scridon Pop Andresi, văduv, în vârstă de 50 ani și Docia Toader Cucu, văduvă, în vârstă de 35 ani; Roman Moldovan, țigan statornic, june în vârstă de 20 ani și Șofronia a lui Vasile Covaci, fecioară în vârstă de 16 ani; Cozma Varvari, june în vârstă de 31 ani și Melania Petre Andresi, fată căzută, în vârstă de 25 ani; Filip Șpaimoc, june în vârstă de 22 ani și Senia a lui Vasile Oanea, fecioară de 21 ani; toți din St. Georg, afară de Roman Moldovan din Ilva Mare și Terente Ureche din St. Iosif, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliții mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarda, curatori; Iacob Pop, paroh¹.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Statului Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula cununaților din parohia St. Georgiu (1840-1858), f. 27 v. – 28 f.

Matricula cununărilor din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

Anul	Luna	Ziua	Preotul cununător	Numele, porecla și soarta mirilor	Numele, porecla și soarta nănașilor	S-au vestit
1851	Februarie	3	Iacob Pop	Mihai Sfrângeu și fata Todosia Costan	Scridon Șpaimoc și Maria	19, 26 ianuarie și 2 februarie
1851	Februarie	6	Iacob Pop	Terente Ureche și văduva Ileana Dobra	Preuteasa popii Candale și fiul ei Iacob	19, 26 ianuarie și 2 februarie
1851	Februarie	10	Iacob Pop	Alexandru Șteopoea cu fata Mărina Costan Cârca	Emanuel Călina și Nastasia	19, 26 ianuarie și 2 februarie
1851	Februarie	10	Iacob Pop	Nicolai Dărăban cu fata Nastasia Dărăban	Alexandru Flore și Parasca	19, 26 ianuarie și 2 februarie
1851	Februarie	10	Iacob Pop	Casian Nicolai și fata Ogenia Jarda	Paul Morar și Senia	19, 26 ianuarie și 2 februarie
1851	Februarie	12	Ilie Lica	Leon Tahăș și fata Ileana Ștefan a Petri	Toma Jarda și Parasca	26 ianuarie, 2, 9 februarie
1851	Februarie	14	Iacob Pop	Ilie Sfrângeu și fata Maria Ilie Mărcuș	Iacob al George și Maria	19, 26 ianuarie și 2 februarie
1851	Februarie	16	Iacob Pop	Moise Miron cu fata Docia Puițau	Ion Pop și Maria	26 ianuarie, 2, 9 februarie
1851	Februarie	17	Iacob Pop	Cozma Varvari cu Melania Andresi	Ilie Pop și Todosia	26 ianuarie, 2, 9 februarie
1851	Februarie	17	Iacob Pop	Miron Bolfa cu fata Ioana Bulța	Leonte Ianoș și Palagia	26 ianuarie, 2, 9 februarie
1851	Februarie	20	Iacob Pop	Paul Georgeș cu fata Ioana Sfrângeu	Anton Râmbulea și Maria	2, 9 și 16 februarie

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

1851	Februarie	20	Iacob Pop	Tofan Popicica cu fata Parasca Râmbulea	Grigore Pop și Iftinia	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	20	Iacob Pop	Costan Haliță cu fata Todosia Floroaie	Gabriel Buia și Ioana	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	20	Iacob Pop	Petre Jarde cu fata Șofronia Bădeu	Toader Dumitraș și Șofronia	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	20	Iacob Pop	Roman Preutesi și văduva Irina Mihoc	Leonte Pop și Gagia	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	21	Iacob Pop	Roman Moldovan, țigan statornic și fata Șofronia Covaci	Arsente Pop Urs și Senia	26 ianuarie, 2 și 9 februarie
1851	Februarie	23	Iacob Pop	Iacob Jarde și fata Docia Natul Șorobetea	Ion Haliță și Ecaterina	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	24	Iacob Pop	Filip Șpaimoc și fata Senia Vasile Oanea	Anton Râmbulea și Maria	26 ianuarie, 2 și 9 februarie
1851	Februarie	24	Iacob Pop	Vasile Jarde cu fata Ogenia Rățoi	Petre Mihoc și Angilina	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	24	Iacob Pop	Iosif Lupșor cu fata Gacia Reborean	Vasile Rus și Ogenia	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	24	Iacob Pop	Maței Georgeș cu fata Irina Login Gagea	Izidor Puițău și Ana	2, 9 și 16 februarie
1851	Februarie	24	Iacob Pop	Scridon Pop Andresi cu văduva Docia Cucu	Gabriel Pop și Măriuca	9, 16 și 23 februarie
1851	Februarie	26	Iacob Pop	Costan Pop cu fata Varvara Maței Mărcuș	Cozma Ianoș și Firoana	9, 16 și 23 februarie
1851	Februarie	27	Iacob Pop	Filip Lazar cu fata Docia Arsente Mecicu	Solomon Șorobetea și Maria	9, 16 și 23 februarie

20 iulie 1851

Întrebându-se deschilinit Grigore Regiliș, june în vârstă de 32 de ani și văduva Maria a lui Gabriel Jarde în vârstă de 31 ani din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor dragoste și bunăvoință vreu a se lua laolaltă în căsătorie, despre care lucru mai jos iscăliții mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarde, curatorii
Iacob Pop, paroh¹.

¹ *Ibidem*, f. 28f. – f. 29f.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

1851	Iulie	28	Iacob Pop	Grigore Regiliș și văduva Maria a lui Gabriel Jarda	Roman Morar și Irina	13, 20 și 27 iulie
------	-------	----	-----------	---	-------------------------	-----------------------

14 septembrie 1851

Întrebându-se deschilinit Ștefan Călina, văduv, în vârstă de 59 ani și Palagia Vasile Ieremie, văduvă, în vârstă de 46 ani din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor dragoste și bunăvoință vreu a se lua laolaltă în căsătorie, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarda, curatori
Iacob Pop, paroh.

1851	Septembrie	21	Iacob Pop	Ștefan Călina, văduv și văduva Palagia a lui Vasile Ieremie	Gabriel Pop și Măriuca	4, 14 și 21 februarie
------	------------	----	-----------	---	---------------------------	--------------------------

1 octombrie 1851, până aici s-a dat copia protocolului cu 35 perechi cununați.

8 octombrie 1851

Întrebându-se deschilinit Funar Condrate, nune în vârstă de 26 ani din Brașfalău și Nastasia Login Gagea din St. Georg, fecioară în vârstă de 21 ani; Calistru Mihăilă, văduv, în vârstă de 30 ani și Docia a lui Lazar George, fată căzută, în vârstă de 26 ani; Filimon Gagea, june în vârstă de 32 ani și Trifilia Ion Jarda, fecioară în vârstă de 22 ani; Gabriel Berci, june în vârstă de 33 ani și Ana Maxim Bolfa, fecioară în vârstă de 23 ani; Precup Cristurean, june în vârstă de 27 ani și Iftinia a lui Toader Jarda, fecioară în vârstă de 25 ani, toți din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor dragoste și bunăvoință vreu a se lua laolaltă în căsătorie, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarda, curatori
Iacob Pop, paroh.

1851	Octombrie	10	Iacob Pop	Funar Condrate și fata Nastasia Login Gagea	Cozan Marțian și Maria	26 septembrie, 2, 9 octombrie
1851	Octombrie	13	Iacob Pop	Filimon Gagea și fata Trifilia Ion Jarda	Vlase Șpaimoc și Senia	26 septembrie, 2, 9 octombrie
1851	Octombrie	13	Iacob Pop	Calistru Mihăilă și Docia Lazar George	Toader Dumitraș și Șofronia	26 septembrie, 2, 9 octombrie
1851	Octombrie	24	Iacob Pop	Gabriel Berci și fata Ana a lui Maxim Bolfa	Vasile Rus și Ogenia	9, 16 și 23 octombrie

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

1851	Octombrie	24	Iacob Pop	Precup Cristurean și Iftinia Toader Jarda	Leonte Pop și Gacia	9, 16 și 23 octombrie
------	-----------	----	-----------	---	------------------------	--------------------------

Revizuit și acuratețe aflat
Macedon Pop, vicar foraneu¹.

8 și 11 februarie 1852

Întrebându-se deschilinit Ion Nicolai Bădeu, june în vârstă de 34 ani și văduva Todora Petri Iuani în vârstă de 32 ani; Larion Partene, june în vârstă de 28 ani și Irina Andrei Costan, fecioară în vârstă de 29 ani; Ștefan Mustață, june în vârstă de 31 ani și Matroana Simion Mori, fecioară în vârstă de 21 ani; Ștefan Ruști, june în vârstă de 30 ani și Firoana a lui Gabriel Nițu, fecioară în vârstă de 20 ani; Toader Dărăban, june în vârstă de 20 ani și Palagia a lui Ion Măriuş, fecioară în vârstă de 22 ani; Macavei Ieremie, june în vârstă de 20 ani și Sofia Petre Bolfa, fecioară în vârstă de 24 ani; Precup Dumitraş, june în vârstă de 24 ani și Melania Precup Morariu, fecioară în vârstă de 21 ani; Gabriel Siminic, june în vârstă de 31 ani și Palagia a lui Simion Flore, fecioară în vârstă de 20 ani; Chiril Bolfa, june în vârstă de 27 ani și Docia Natul Nicolai, fecioară în vârstă de 20 ani; Precup Varvari, june în vârstă de 22 ani și Todora a lui Iacob Nițu, fecioară în vârstă de 19 ani; Grasin Mecicu, june în vârstă de 21 ani și Maria a lui Login Șorecău, fecioară în vârstă de 19 ani; Lupul Bulbuc, june în vârstă de 34 ani și Docia, fată căzută, în vârstă de 29 ani a lui Ion Siminic; Ștefan Andresi, june în vârstă de 25 ani și Mădălina a lui Scridon Andresi, fecioară în vârstă de 23 ani; Silivan Grigore Pop, june în vârstă de 29 ani și Mărina a lui Toader Popicica, fecioară în vârstă de 22 ani; Maxim Haliță, june în vârstă de 23 ani și Ileana Grasin Isipoae, fecioară în vârstă de 19 ani; Filip Hâruga, june în vârstă de 24 ani și Ana a lui Andrei Costan, fecioară în vârstă de 23 ani; Ion Lupșor, june în vârstă de 36 ani și văduva Iftinia a lui Ieremie Ciociu în vârstă de 33 ani; Pantilimon Râmbulea, june în vârstă de 30 ani și Ioana a lui Iacob Șorecău, fecioară, de 24 ani; Vasile Georgeș, june în vârstă de 27 ani și Senia Lupul Pop, fecioară de 26 ani; Daniel Măriuş, june în vârstă de 25 ani și văduva Todora Maximoae în vârstă de 24 ani; Gabriel Ștefan Buia, văduv, în vârstă de 31 ani și Maria a lui Grigore Ogăgău, fecioară de 20 ani; toți din St. Georg au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor dragoste și bunăvoință vreu a se lua laolaltă în căsătorie, despre care lucru mai jos iscăliții mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarda, curatorii
Iacob Pop, paroh.

1852	Februarie	8	Vicarul Macedon Pop	Maxim Haliță, notar și fata Ileana a lui Grasin Isipoae	Ioan Pop, cantor și Ioana	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	8	Iacob Pop	Ștefan Mustață cu fata Matroana a lui Simion Mori	Solomon Șorobetea și Maria	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	9	Iacob Pop	Ion Bădeu și văduva Todora Petri Iuani	Alexa al Alexa și Iftinia	25 ianuarie, 1, 8 februarie

¹ *Ibidem*, f. 29f. – f. 29v.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

1852	Februarie	9	Iacob Pop	Ștefan Ruști și fata Firoana Gabriel Nițu	Ioan Ciocan și Maria	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	9	Iacob Pop	Toader Dărăban și fata Palagia Măriuş	Nichita Dărăban și Parasca	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	11	Iacob Pop	Silivan Pop și fata Mărina Toader Popicica	Maxim Haliță și Ileana	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	11	Iacob Pop	Chiril Bolfa și fata Docia Natu Nicolai	Costan Lica și Gacia	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	11	Iacob Pop	Gabriel Siminic și fata Todora Simion Flore	Cozma Petrașc și Nastasia	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	12	Iacob Pop	Precup Dumitraș și fata Melania Precup Morar	Maței Buia și Iftinia	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	13	Iacob Pop	Ștefan Andresi și fata Mădălina Scridon Andresi	Larion Isipoae și Nastasia	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	13	Iacob Pop	Precup Varvari și fata Todora Iacob Nițu	Scridon Șpaimoc și Maria	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	13	Iacob Pop	Macavei Ieremie și fata Sofia Petre Bolfa	Ion Buia și Todora	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	15	Iacob Pop	Larion Partene și fata Irina Andrei Costan	Ion Andresi și Parasca	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	16	Iacob Pop	Gabriel Buia și fata Maria Grigore Ogâgău	Ion Pop, cantor și Ioana	1, 8, 15 februarie
1852	Februarie	16	Iacob Pop	Pantilimon Râmbulea și fata Ioana Iacob Șorecău	Anton Râmbulea și Maria	1, 8, 15 februarie
1852	Februarie	18	Iacob Pop	Grasin Mecicu și fata Maria Login Șorecău	Toma Joja și Parasca	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	18	Iacob Pop	Vasile Georgeș și fata Senia Lupul Pop	Tănase George Pop și Docia	1, 8, 15 februarie
1852	Februarie	19	Iacob Pop	Filip Hăruța și fata Ana Andrei Costan	Precup Varvari și Todora	1, 8, 15 februarie
1852	Februarie	19	Iacob Pop	Daniel Măriuş și văduva Todora Maximoae	Roman Măriuş și Palagia	1, 8, 15 februarie

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

1852	Februarie	19	Iacob Pop	Lupul Bulbuc și fata căzută Docia Ion Siminic	Alexandru Flore și Parasca	25 ianuarie, 1, 8 februarie
1852	Februarie	19	Iacob Pop	Ion Lușor și văduva Iftinia Ieremie Ciociu	Vasile Rus și Ogenia	1, 8, 15 februarie

9 mai 1852

Întrebându-se deschilinit văduvul Vasile Coruț din St. Iosif cu căzuta fată Tecla Ilie Nicolai din St. Georg în vârstă de 25 ani; Maței Haliță, june în vârstă de 31 ani și Palagia a lui Iacob Borgovan, fecioară în vârstă de 22 ani din St. Georg; Timoftei Ustini, văduv, în vârstă de 40 ani din Maieru și fata fecioară Palagia a lui Nichita Siminic din St. Georg în vârstă de 23 ani, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor dragoste și bunăvoință vreu a se lua laolaltă în căsătorie, despre care lucru mai jos iscăliții mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarda, curatori
Iacob Pop, paroh.

1852	Mai	20	Ioan Dumbravă	Vasile Coruț și fata căzută Tecla a lui Ilie Nicolai	Paul Morar și Sofia	2, 9 și 16 mai
1852	Mai	31	Ioan Dumbravă	Maței Haliță și fata Palagia Iacob Borgovan	Ioan Oanea și Nastasia	9, 16 și 23 mai
1852	Mai	31	Iacob Pop	Timoftei Ustini, văduv și fata Palagia Siminic	Domide Berende și Iftinia	9, 16 și 23 mai

Revizuit la canonica vizitație din 5 iulie 1852.
Macedon Pop, vicar foraneu¹.

1 august 1852

Întrebându-se deschilinit Filimon Miștiu june în vârstă de 29 ani și văduva Trifilia a lui Andrei Dobra în vârstă de 32 ani; Ioan Ciobotar, țișan stătător, văduv, în vârstă de 35 ani și Docia Prislopan, fată căzută de icter, în vârstă de 32 ani, toți din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor dragoste și bunăvoință vreu a se lua laolaltă în căsătorie, despre care lucru mai jos iscăliții mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarda, curatori

1852	August	9	Ioan Dumbravă	Filimon Miștiu și Trifilia Andrei Dobra	Alexa al Alexi și Iftinia	1, 8 august
------	--------	---	------------------	---	------------------------------	-------------

¹ Ibidem, f. 29v. – f. 31v.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1851-1852

1852	August	12	Ioan Dumbravă	Ioan Ciobotar, văduv și fata căzută Docia Prislopan	Izidor Lupșor și Senia	25 iulie, 1 și 8 august
------	--------	----	------------------	---	---------------------------	----------------------------

1 octombrie 1852 am dat copia protocolului cu 31 perechi cununați.

7 octombrie 1852

Întrebându-se deschilinit Andron Șorobetea, june în vârstă de 25 ani și Sofia a lui Grigore Mustăț, fecioară în vârstă de 18 ani; Alexa Nicolai, june în vârstă de 19 ani și Parasca a lui Miron Costan, fecioară în vârstă de 20 ani; Terente Pintelei Arman, june în vârstă de 28 ani și Gacia a lui Miron Leneș, fecioară în vârstă de 22 ani, toți din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor dragoste și bunăvoință vreu a se lua laolaltă în căsătorie, despre care lucru mai jos iscăliții mărturisim.

Nicolai Lupoae și Toader Jarda, curatorii
Iacob Pop, paroh.

1852	Octombrie	15	Iacob Pop	Andron Șorobetea și fecioara Sofia a lui Grigore Musteăț	Precup Dumitraș și Melania	30 septembrie, 7, 14 octombrie
1852	Octombrie	15	Iacob Pop	Alexa Nicolai și fecioara Parasca a lui Miron Costan	Ioan Haliță și Catrina	30 septembrie, 7, 14 octombrie
1852	Octombrie	22	Iacob Pop	Terente Arman și Gacia a lui Miron Leneș	Donise Gabor și Gacia	7, 14 și 21 octombrie ¹

(Continuare în numărul următor)

Sigilul districtului Năsăud la 1861

¹ *Ibidem*, f. 31v. – 32f.

Stațiunea Sângeorgiul-Românesc în anul 1898

După o așteptare nu prea scurtă a sosit, în fine, și timpul frumos, absolut indispensabil, ca să putem spune, că sezonul băilor s-a început. „E. K. E”¹, care a cucerit băi și pe Valea Someșului începând chiar de la izvor, din vreme a năpădit lumea cu reclamele ei nesuferite, ca să-și recomande băile chiar și lumii românești.

Și să nu ne mirăm, că toate băile din Ardeal le-a înșirat, iar despre Sângeorgiul-Românesc nu a spus nici un cuvânt. Pentru că în privința bunătății apelor minerale Sângeorgiul se poate amăsura cu Gleichenberg, Faschingen, etc., locuri de cură cu renume european. Pe lângă toată rătăcirea, însă Sângeorgiul e, și nădăduim că va rămână, singura baie românească din această țară².

Ca de altă dată și ast-timp s-a întrunit aici o aleasă societate românească. Oaspeți de la noi și din România. Remarcabil, că evrei sunt cu mult mai puțini ca de altă dată. Și aceasta nu e ușor în imediata apropiere a Bucovinei și Galiției. Ungurii se poate zice că chiar înconjură Sângeorgiul. Merg mai în sus pe Someș, la Dombhat și Valea Vinului, care se află în stăpânirea faimoasei „E. K. E”.

Numai cât până acum aceste băi sunt mai fără de oaspeți. Iar cei ce sunt, mor de urât. Nu e așa însă la Sângeorgiu. Deși lipsește vioiciunea și însuflețirea de altă dată, putem spune, că sezonul în toiu l său abia s-a început de câteva zile. Și dacă ține timpul frumos și se fac câteva achiziții bune, sperăm, că și de astă dată va fi aceeași veselie.

Duminecă, în 24 l. c., a fost prima pe trecere obișnuită de vară. Lume n-a fost multă, dar ca atât s-a petrecut mai bine.

Atunci s-a făcut și cel dintâi Quadrille, „La fântână”. De atunci în fiecare seară se dansează. La început perechi mai puține, după aceea vine curajul și dansează mai multe. Toți doresc. Tinerii să danseze, bătrânii să chibîțeze. Gogi cu ai săi tovarăși ține isonul, cum nici chiar Brașoveanu nu-l întrece. Iar noi, cei ce cățărați până după cap de amețitorul zgomot al orașelor mari și mici și cărora ocupația ne-a permis să ne retragem, în aceste mândre regiuni, gustăm cu prisos și deliciu toate bunurile, care cadrează clasificția din sociologia lui Conchs: fizice, spirituale și sociale.

Pentru cei curioși de cum se petrece la băile de la Sângeorgiu, să spunem programul mijlociu al unei zile. Dimineața ne sculăm ceva înainte de 6 ceasuri. De la 6 până la 8 cântă muzica „La fântână”. Bem apă minerală din cele 3 izvoare principale. Ne preumblăm în jurul dealului într-un frumos alei, cu bănci din distanță în distanță. Cărări sânt în toate direcțiunile și în toate părțile dealului de o alcătuire atât de romantică. Și personajele, cu înclinările cele

¹ Asociația Carpatină Ardeleană (Erdélyi Kárpát-Egyesület – E.K.E.) a fost înființată în 1891 la propunerea Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület – E.M.K.E. (Asociația de Cultură Publică Maghiară Transilvăneană), la Cluj. Ședința de înființare a asociației a avut loc la 11 ianuarie în sala mare a primăriei clujene, dar aceasta a început să funcționeze conform statului doar începând cu data de 12 mai 1891 – ca urmare această zi poate fi considerată drept zi de naștere a E.K.E. După înființare, E.K.E. a numărat 34 de filiale cu peste șase mii de membri (<https://www.eke.ro/ro/despre-noi/>, accesat în 6.07.2025).

² S-a zvonit, ci societatea „Hebe”, care ține în arendă băile, vrea să le lase să treacă în mâini străine!

Stațiunea Sângeorgiul-Românesc în anul 1898

mai nostime, pot să fie satisfăcute prin chipurile variate de a se putea face preumblări. O tură în jurul dealului se face în circa 12 minute. De frumoasele prospecte și vederi ce se desfășură în toate părțile, nici nu mai vorbim.

Către ora 8 muzica cântă „marșul” și plecăm la dejun. A sosit poșta. Ne-a adus scrisorile și jurnalele, care fac să nu uităm că trăim în lumea, cum o cunoaștem. Ne fac să ne reamintim că războiul, cu grozăviile lui și acum mai ține, că Suveranii își fac vizite și țin toaste de prietenie, că judecătorii iau instrucție cu celebrele defraudări din Ungaria, că detectivi pleacă la Londra se pună mâna pe Krivány și alte multe. Pe un moment ne readuc în memorie, cât e lumea de rea. Dar a citi jurnale din scoarță în scoarță e pentru moșnegii care nu mai află altă distracție. Pentru tineri ajunge o privire. Pentru speculanți ajunge pagina primă din „P. Lloyd”.

La ora 9 se începe distracția la popice. Tinerii și domnișoarele își încearcă dexteritatea acvitată în alte părți. Păcat că arena, puțin cam neîngrijită, nu permite ca să se nimerească unde s-a ținut. Azi s-a făcut un nemaipomenit haz cu sorțirea prin chibrite. Un chibrit rupt la mijloc dă o jumătate ca cap și una fără cap. Vă închipuiți, cum a ieșit de la urnă partida celor „cu cap” și partida celor „fără cap”. Și negreșit că s-au războit. Biruința a fost pe partea celor „fără cap”.

Pe la 10 unii încep a face baie. E vorba de baie de sănătate și de baie de răcorire. Cine face baie mai târziu iese la plimbare. Domnișoarele lucrează câte ceva, ca să le treacă poate indispoziția. Se mai zice, că „spun și minciuni”. Am vrut să le ascult, dar regret că n-am avut vreme. Bărbații serioși în acest timp ies printre brazi și-și fac lectura obișnuită. Subsemnatul, crezându-se în astă categorie, încă și-a pus de gând să facă aici lectură. Deși e a șasea zi, de când se află aici, abia și-a desfăcut pachetul cu cărțile. De lectură încă nu s-a încumetat a se apuca. Și foarte probabil, că are să plece de la băi fără a fi gustat cât de puțin din drăguța de „procedară civilă”.

În ceasul următor facem și noi obișnuita baie rece. Forța ne-o arătăm într-o dovadă cât putem rezista la răceala apei. Câteodată norii ne privează de deliciul, ce-l și privind soarele, când stai într-o apă rece de 12° R. Țipetele din bazinul de alături, de care al nostru e despărțit cu un mur chinezesc, ne fac să înțelegem, că sexul gingaș e mai puțin rezistent în fața senzațiilor produse de apa rece. După baie, de obicei, se face preumblare în pas grăbit în jurul dealului. Fiindcă n-avem pahare la noi când ieșim din baie, ne place a bea apă și în „căușul” național. Acesta e cel mai vechi pahar la băi și e întrebuițat de un mai mare număr de oaspeți.

La „masă” mâncăm cu un apetit teribil. Cei bolnavi de stomac se însănătoșează în curând. Dovadă dl. N. D. Miloșescu din Târgu-Jiu care, drept recunoștință, a lăsat să se scrie o broșură despre băile de aici, a tipărit-o pe socoteala proprie și a dat-o să se vândă în favorul băilor. Afară de asta la izvoarele nr. 1 și 2 a lăsat să pană o frumoasă marmură cu inscripție aurie: „Izvorul tămăduirii”.

După amiază puțină recreere, pentru unii joc de cărți, pentru alții „criquet”, etc., tot în acest timp ar fi potrivit să se facă vizite. Dar sunt alte inconveniente, care mai că nu-ți permit să faci și vizite la băi. Nu rămâne îndoială că sunt alte multe chipuri de a face cunoștințe.

La 5 începe a cânta muzica. Este timpul de veritabilă cură. Locul de convenire e „La fântână”. Se dansează polci, quadrille, se face carte sau cu vorba de aici „se pune frumosul”. Când înserează descindem și stăm la masă. Pentru cei ce nu le place a se culca chiar de vreme, tocmai acum e bun prilej de a face preumblări și după cină la raze de lună. Când nu este lună, sunt lămpi.

Acesta ar fi programul unei zile. Se înțelege, că zilele trec așa de repede, cât nici nu ești în stare să le ții socoteala. Sunt apoi multe alte variații.

În fiecare Duminică sunt petreceri cu dans, care întrunesc și multă lame din jur. Joia sunt concerte. Duminica mai cântă muzica și la masă. Excursiuni se fac la Valea Vinului și la Rotunda în depărtare și pe munții din vecinătate. De astă dată însă lipsește un energic aranja-

Stațiunea Sângeorgiul-Românesc în anul 1898

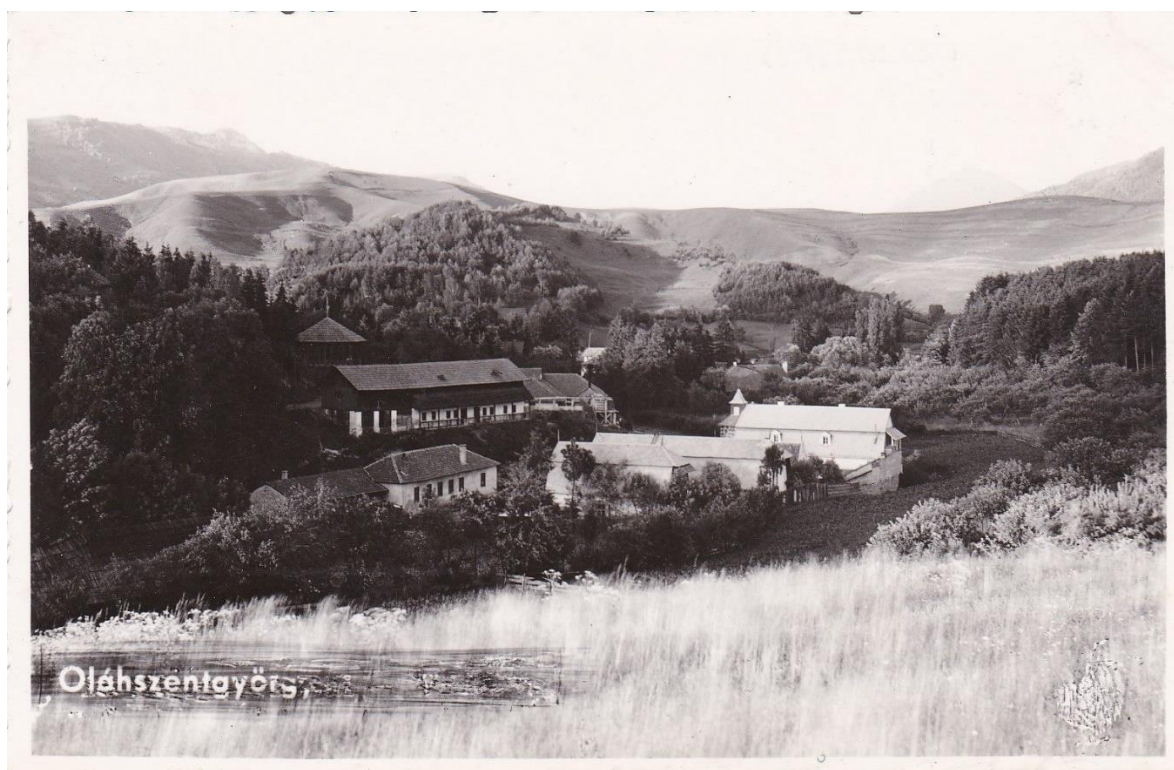
tor de excursiuni.

Înșir la sfârșit și numele oaspeților români sosiți până acum. De la noi sunt: dl. Mihai Șerban, jude la tribunal (Seghedin) cu familia, Vasile Petri, prof. pensionar (Năsăud) cu familia, Dr. Alexandru Pop, medic (Bistrița) cu familia, Ioan Moț, jude de tablă pensionar (Deva), Dr. Paul Tanco, profesor (Năsăud) cu familia, Iuliu Herbai, secretar de bancă (Arad) cu familia, Dr. A. Gheție, profesor (Gherla), d-na Emilia Coroian (Dăbâca), Alexandru Velican, avocat (Alba Iulia) cu familia, N. Popovici, căpitan (Bistrița), Alexandru Haliță, profesor (Năsăud) cu familia, Aurel Bungărdean, student, teolog (Bileag), d-na Valeria Manu (Bistrița) cu familia, Octavian Pop, notar (Unguraș), Vasile Pop, notar (Aghireș), Dr. Larionesi, avocat (Năsăud) cu familia, Ioan Ciocan, deputat (Năsăud), Macedon Simul, institutor (Năsăud), Victor Onișor (Zagra); din România sunt: G. Vasilescu, funcționar la C. F. R. (Băilești), Scarlat Balint (București) cu familia, N. D. Miloșescu (Târgu.-Jiu), Emanuil Părăianu, căpitan (Târgu-Jiu), Dr. G. Onișor, prof. (Bârlad) cu familia, N. G. Borgovan, profesor (București) cu familia, Solomon Haliță, inspector general de școale (București), Alexandru Pop, profesor (Bârlad), Romul Ionescu, profesor (Iași) cu familia, Dr. Sever Mureșianu, profesor (Iași) cu familia, R. Linke, student în medicină (Iași), Șuteu, profesor (București).

Însemnările despre numele oaspeților le-am făcut din cartea de înscriere a direcțiunii băilor. Sunt încă o mulțime de sângeorzeni care însă sunt întotdeauna acasă.

Ca noutate de încheiere: Luni, ziua de Sf. Ilie, are să fie mare petrecere în salonul cel mare al hotelului „Hebe”.

Sursa: *Tribuna*, Sibiu, anul XV, 1898, nr. 157, p. 629-630.

SÂNGEORZ-BĂI: Vilele Emil Domide/Mihail Domide și Mia, văzute din spate
Carte poștală editată de Fotofilm Cluj, nedată, necirculată
(Colecția Cornel Rusan)

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Scurtă introducere istorică a ortodoxiei românești în prima jumătate a secolului al XX-lea

Pentru cunoașterea situației bisericii românești din Țara Năsăudului se impune cu necesitate încadrarea acesteia într-un context general transilvan. Perioada de până la 1918 rămâne în istorie perioada când s-a remarcat cu totul deosebit rolul important al bisericilor românești, atât cea ortodoxă, cât și cea greco-catolică. Sub mantiile lor ocrotitoare au adăpostit întregul neam românesc, apărându-l împotriva asimilării și deznaționalizării, contribuind decisiv la trezirea și fortificarea conștiinței naționale și păstrarea tradițiilor, limbii și culturii românești în toată această perioadă¹.

Tot cele două biserici românești „s-au împărtășit împreună din paharul amar al suferințelor neamului nostru” și au militat împreună pentru păstrarea identității românești². Dacă cele două confesiuni aparțineau, din punct de vedere administrativ și canonic, de două „strane”, după ieșirea în mijlocul poporului, menirea lor a fost să slujească neamului românesc. Cele două biserici românești au îndeplinit în această perioadă o funcție pozitivă, hotărâtoare în mișcarea națională, făcând posibilă formarea elitei laice și ecleziastice care au susținut îndeplinirea dezideratelor naționale. Pentru îndeplinirea acestora se cerea, obligatoriu, o organizare bisericească din punct de vedere administrativ, într-o independență și autonomie bisericească națională desăvârșită³. Principiile sale de bază: autonomia și sinodalitatea, s-au menținut și acest lucru era necesar pentru a proteja „coloana vertebrală” a structurii interne pe care o avea Biserica Ortodoxă⁴. Figura definitorie a ortodoxiei transilvane a constituit-o fără doar și poate, mitropolitul Andrei Șaguna, prin reformele fundamentale adoptate privind organizarea bisericii, elaborând Statutul Organic având ca ax principal autonomia față de stat și participarea laicilor la deciziile și alegerile bisericești⁵. Sub Șaguna, ortodoxia a ajuns să se consolideze în ceea ce privește educația și cultura în mediul românesc din zona maghiară, la fel ca greco-catolicii. Din punct de vedere organizatoric și cultural, clerul provinciei a fost profund influențat de opera lui Șaguna. Modelul transilvănean impus de Șaguna a fost perceput cu admirație în Regat, dar nu a fost adoptat înainte de 1914⁶.

¹ Nicoleta Ploșnea, Biserici, școli, comunități rurale românești din Covasna și Harghita (1850-1918), Cluj-Napoca, Grai Românesc, 2012, p. 53.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ Valeria Soroștineanu, „Satul românesc și Biserica Ortodoxă la sfârșit de secol XX”, în Revista Teologică, Sibiu, VII(1997), p. 102.

⁵ Oliver Jens Schmidt, Biserica de stat sau Biserica în stat? O istorie a Bisericii Ortodoxe Române 1918-2023, București, Humanitas, 2023, p. 41.

⁶ *Ibidem*, p. 42.

La începutul secolului XX s-a constatat o preocupare a autorităților bisericești de a norma și legifera, cât mai exact posibil, starea materială împreună cu aspectele care făceau vizibil statutul social și imaginea preotului în comunitate¹. În ambele biserici s-au luat hotărâri prin sinoade, apoi prin circulare și comunicate repetate către cler aspectele privind ținuta morală și vestimentară a preoților, mediile care trebuiau să le frecventeze și pe care, trebuiau să le evite, presa și cărțile pe care trebuiau să le citească, subiectele de conversație².

O cerință importantă în ceea ce-l privea pe preot privind statul său social era construcția bisericii, dacă era din piatră și mai mare, că era nouă și bine întreținută, ducea la ideea că „vaza bisericii” în fața obștii și a străinilor îi sporea prestigiul³.

Statutul Organic va oferi cadrul legal pentru viața bisericească în Arhiepiscopia ortodoxă a Transilvaniei în timpul păstoririi lui Ioan Mețianu, ierarh instalat din anul 1898⁴. În perioada păstoririi sale a trebuit să înfrunte cea mai mare presiune din partea statului austro-ungar, acesta implicându-se în ceea ce privește îmbunătățirea materială a clerului, datoria fiind îndeplinită în acest uriaș efort⁵. Deși au fost multe dificultăți, inclusiv cele ale parohiilor, clerul a reușit să mențină în această perioadă legătura firească între credincioși și forurile bisericești. S-a încercat transformarea preotului în funcționar public, așa cum s-a încercat cu învățătorii, dar acest fapt nu va reuși nici în unul din cazuri⁶.

Lui Ioan Mețianu i-a urmat în scaunul mitropolitan Vasile Mangra care a cooperat cu autoritățile maghiare. În anul 1916, împreună cu episcopii Ioan I. Papp al Aradului și Miron Cristea al Caransebeșului, a publicat un manifest în favoarea monarhiei habsburgice⁷. Declarații similare au făcut și mulți ierarhi ai Bisericii Greco-Catolice⁸. Această atitudine pro-monarhie a ierarhilor ardeleni, de ambele confesiuni, s-a datorat și amprentei lăsate de-a lungul timpului în mentalul colectiv cultul „bunului împărat”.

Primul Război Mondial este unul dintre cele mai importante evenimente ale secolului al XX-lea, un eveniment care și-a lăsat amprenta asupra populației din aproape întreaga lume.

În Transilvania, ca o provincie distinctă a dublei monarhii, ne-am întâlnit cu unele aspecte, preponderent cu cazuri și atitudini venite din partea unor ierarhi ardeleni, dar și a unor politicieni de prim rang, încercând demonstrarea faptului că, sub presiunea momentului, liderii naționali ai românilor, constrânși de poziția aceasta, vor formula și vor emite o serie de acte cu caracter pro-dinastic și loialist, dorind să protejeze interesele românilor ardeleni în fața abuzurilor autorităților maghiare⁹. Sentimentele de indignare și de dispreț față de intrarea în Sentimentele de indignare și de dispreț față de intrarea în război a României alături de Antanta au continuat să fie exprimate la diferite ocazii și în diferite forme. În dieta de la Budapesta au făcut declarații „corecte patriotice” deputatul naționalist român Dr. Ștefan Cicio Pop, exprimându-și adâncă mâhnire și atitudinea necorectă a României și asigurând pe cei de la conducerea țării despre nestrămutata loialitate a poporului român din Ungaria față de tron și

¹ Macarie Drăgoi, *Ortodocși și greco-catolici în Transilvania (1867-1916). Convergențe și divergențe*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2011, p. 253.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ Valeria Soroștineanu, *Viața religioasă și sentimentul religios în Arhiepiscopia Ortodoxă a Transilvaniei în timpul mitropolitului Ioan Mețianu*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2005, p. 19.

⁵ *Ibidem*, p. 145-146.

⁶ *Ibidem*, p. 193.

⁷ Oliver Jens Schmidt, *op. cit.*, p. 52.

⁸ *Ibidem*, p. 53.

⁹ Alexandru Dărăban, „Discursul pro-dinastic și loialist al unor ierarhi și politicieni ardeleni în momentul intrării României în Primul Război Mondial”, în *Astra Salvensis, Salva*, 2(2014), nr. 3, p. 82; Oliver Jens Schmidt, *op. cit.*, p. 52.

Viață ortodoxă născădeană între anii 1900-1948

patrie, care loialitate nu va fi deloc zdruncinată prin declarația de război, neașteptată, a României¹.

Un alt manifest de loialitate a fost adresat de românii din Transilvania la data de 20 februarie 1917 noului împărat Carol I, printre semnatori regăsindu-se mulți dintre viitorii protagoniști ai Marii Adunări de la Alba Iulia și să-și asume ulterior un rol determinant în făurirea României mari și a unei Biserici Ortodoxe unitare în noul sta. Dintre ierarhii ortodocși îi regăsim pe mitropolitul Vasile Mangra, episcopul Ioan I. Papp, episcopul Miron Cristea, dar și mulți clerici care vor ajunge ierarhi².

Implicarea clerului ortodox în evenimentele Primului Război Mondial a fost un fapt evident, acționând atât în plan militar, cât și politic. În timpul războiului mulți preoți ortodocși și teologi români din Transilvania au fost închiși sau deportați în Ungaria³.

Odată cu înfăptuirea marelui act de la 1 Decembrie 1918, ar fi trebuit să se pună bazele unui nou început pentru Biserica Ortodoxă Română, iar numeroși clerici erau gata să participe la construcția statului extins și a unei Biserici extinse⁴. După unire, poziția Bisericii Ortodoxe Române a devenit mai puternică ca oricând, extinzându-și jurisdicția pe un teritoriu național mult mai mare, mai mult decât dublu⁵.

Pe existența mărturiilor istorice privind implicarea lui Ștefan cel Mare în întemeierea centrului episcopal de la Feleac, în anul 1921 corpurile legiuitoare din București au confirmat prin vot reînființarea Episcopiei ortodoxe din Cluj constituind un punct de referință pentru credincioșii de pe aceste meleaguri. Din noul consistoriu ales făcea parte și protopopul Grigore Pletosu. În momentul reînființării episcopiei funcționau 11 protopopi, 1 administrator protopopes, 253 parohi, 4 administratori parohiali, 11 capelani în 417 comune bisericești, dintre care 336 erau matre și 81 filii, care păstoreau 277.038 credincioși. În eparhie au funcționat 240 școli confesionale ortodoxe și 77 școli de stat, dintre care regulat 208 școli cu 208 învățători. Din totalul elevilor, obligați să frecventeze școlile de 35.698, au frecventat numai 10.313, iar 4.731 au urmat școlile străine⁶.

Prin legea din 1925 s-a clarificat problema autorității supreme în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, această lege fiind completată cu un „regulament privind prerogativele Patriarhatului român ortodox și funcționarea Sfântului Sinod”, text promulgat de Sinod în 1931. Strict ecleziastic se recunoștea existența celor două autorități supreme: patriarhul și Sfântul Sinod. Patriarhul era președintele Sinodului și al tuturor organelor executive ale Bisericii, având ca prerogativă (printre multe altele) și aceea de intermediar între autoritatea Bisericii și cea a statului. Printre atribuțiile Sinodului, care erau cu mult mai extinse, amintim doar câteva: controlul și supravegherea din punct de vedere dogmatic, moral și artistic a literaturii și artei ecleziastice, susținerea și apărarea tuturor intereselor Bisericii Ortodoxe Române, avizarea tuturor proiectelor de lege cu tematică religioasă, elaborarea programei de învățământ religios în școlile teologice⁷.

Prin publicarea legii cultelor din anul 1935, lege așteptată și necesară, se recunoștea for-

¹ Telegraful Român, Sibiu, LXIV(1916), număr 85, p. 345.

² Alexandru Dărăban, *art. cit.*, p. 85-87; Oliver Jens Schmidt, *op. cit.*, p. 53-56.

³ Constantin Claudiu Cotan, *Biserica Ortodoxă Română în timpul Primului Război Mondial*, București, Basilica, 2018, p. 32.

⁴ Oliver Jens Schmidt, *op. cit.*, p. 57.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Nicolae Bocșan, „Istoricul reînființării Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului”, în Ștefan Iloaie și Bogdan Ivanov (ed.), p. 89-90.

⁷ Mirel Bănică, *Biserica Ortodoxă Română în epoca modernă, stat și biserică în anii '30*, Iași, Polirom, 2007, p. 43.

mal autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, atribuindu-se titlul controversat de „Biserică dominantă” în stat¹. Administrativ, era organizată în cinci mitropolii, corespunzător fiecărei regiuni istorice și geografice a țării, un episcop al armatei și al clerului militar. Deciziile asupra chestiunilor de natură spirituală și canonică erau luate de Sfântul Sinod. Prin componența sa mixtă, laico-religioasă, Congresul Național Bisericesc se pronunța asupra problemelor de natură administrativă și culturală. Cu statutul lor special, mănăstirile aveau propria lor organizare canonică, cu grad relativ de autonomie administrativă, fiind plasate sub directă jurisdicție a clerului înalt².

Un lucru demn de menționat privind rolul pe care statul îl atribuia Bisericii Ortodoxe Române în perioada interbelică este componența Regenței, instituită la 20 iulie 1927, compusă din trei membri, unul fiind patriarhul Miron Cristea³. În timpul dictaturii regale a lui Carol al II-lea, Miron Cristea a fost propulsat în conducerea Statului în fruntea guvernului, din componența acestuia făcând parte și mitropolitul Nicolae Colan⁴. În perioada interbelică s-a observat o revigorare a rolului spiritualității în societate, în mare parte implicate și în politică. Nu trebuie uitată controversata relație dintre biserica Ortodoxă și Mișcarea Legionară, această formațiune politică extremistă, mistică și naționalistă bazându-și ideologia pe ideile creștinismului ortodox⁵. Relațiile apropiate dintre clerul ortodox și legionari pot fi înțelese la nivel de doctrină, apreciind că legionarii n-au pătruns până După al Doilea Război Mondial s-a trecut la tranziția către un regim totalitar, prin numirea și ascensiunea unor responsabili cu politica religioasă, prelați, conducători de asociații preoțești sau a altor elemente supuse noii orânduirii⁶. Între 1945 și 1947 Statul de organizare al Bisericii Ortodoxe Române a fost și un fel de scut de a ferit Biserica Ortodoxă de amestecul brutal al puterii comuniste în alegerea ierarhilor și în structura corporațiilor bisericești. Începând cu anul 1948 obiectivele urmărite de noul Minister al Cultelor au fost înlocuirea vechilor statute de organizare a cultelor religioase, precum și abrogarea Legii Cultelor în ultima sa variantă din 1928, chiar din parte a anului, când s-au adus unele amendamente. În august 1948 s-a dat Decretul nr. 177 care era, de fapt, o nouă lege a cultelor preluând formulări și concepte din legislația sovietică⁷. Tot în această lună s-a emis un alt decret pentru organizarea Ministerului Cultelor în care s-au prevăzut atribuțiile Departamentului Cultelor privind supravegherea și controlul asupra tuturor cultelor religioase și asupra așezămintelor lor, dreptul de a avea „delegați speciali” pe lângă organele centrale sau pe lângă instituțiile și așezămintele cultelor religioase, având dreptul de a anula sau suspenda orice hotărâri sau măsuri de ordin administrativ-bisericesc, cultural educativ, filantropic sau fundațional⁸.

Dincolo de represiunea propriu-zisă îndurată de personalul de cult al diferitelor confesiuni din România în timpul comunismului, izgonirea Bisericii din școli, spitale, instituții de caritate, armată și penitenciare a fost cea mai dură măsură, totodată fiind puternic stânjenită și reprimată apropierea omului de religie, regimul reușind o îndepărtare a proiectelor individuale de rădăcinile lor spirituale⁹.

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*, p. 43-44.

³ Gabriela Grigore, Biserică și putere politică în România. cronică unor relații religioase reflectate în presa religioasă (1936-1949), Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2020, p. 52.

⁴ *Ibidem*, p. 54.

⁵ *Ibidem*, p. 57.

⁶ Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile (ed.), Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport Final, București, Humanitas, 2007, p. 258.

⁷ *Ibidem*, p. 260.

⁸ *Ibidem*, p. 261.

⁹ *Ibidem*, p. 288.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

Relații bisericești ale ținutului năsăudean cu provinciile istorice vecine, cu Muntele Athos și cu locurile sfinte din Ierusalim

Chiar dacă uneori se dădeau dispoziții aspre pentru a nu trece Carpații, pentru a nu se primi transilvăneni în mănăstirile Bucovinei și Moldovei sau pentru a nu se primi călugări ortodocși din cele două provincii în Ardeal, documentele dovedesc că sufletul românesc n-a ținut seamă de aceste îngrădiri.

Mănăstirea Neamț, având o tradiție de aproape o mie de ani, a avut numeroși trăitori. Mănăstirea Neamț a avut în decursul timpului aproape 30.000 de călugări¹. În veacul al XX-lea la Mănăstirea Neamț au viețuit prestigioși arhimandriți și duhovnici. Unii dintre ei și-au urmat întocmai canoanele credinței. Au fost și cazuri în care monahii nu și-au putut păstra jurământul depus la călugărie, încălcând canoanele. Unii dintre aceștia, dându-și seama de greșelile făcute, și-au luat noi angajamente de a construi biserici și a întemeia mănăstiri pentru a fi iertați de divinitate².

Pe la începutul secolului XX se găseau la mănăstirile din Moldova, mai ales la Mănăstirea Neamț, monahi ardeleni din toate colțurile acestei provincii, precum monahul Iulian Groza din comitatul Bistrița, ieromonahul Veniamin Roman din Ragla, monahul Leontie Tocaciu din Galații Bistriței, monahul Vasian C. Rusu din Rebra Mare, Iustin Julia din Șieul Mare³.

Un alt năsăudean ajuns la Mănăstirea Neamț a fost Dimitrie-Dionisie Sângeorzan care s-a născut la data de 10 decembrie 1875 din părinții Pavel și Florica Sângeorzan în orașul Bistrița (Feldru?) fiind botezat greco-catolic în 19 decembrie același an, date menționate în matricola botezaților a Parohiei greco-catolice Bistrița (Feldru?). după ce a făcut stagiul militar în armata austro-ungară a mers la Mănăstirea Neamț în anul 1906 pentru a se călugări. Și-a luat numele de călugărie Dionisie, ajungând între cele două războaie mondiale econom al mănăstirii până la data de 24 martie 1938 când a trecut la cele veșnice⁴.

Tot la această mănăstire a ajuns și Antonie Popârțac, născut la data 9.01.1918 în comuna Șanț din părinții Gherasim și Raveca. A avut 7 clase primare și 3 clase profesionale de meserii. Provenea din contingentul 1940, făcând serviciul militar în cadrul Batalionului 11 Vânători de Munte, cu gradul de sergent. A intrat în monahism la data de 8 august 1946, dată la care a fost tuns ca monah la Mănăstirea Neamț pe seama Schitului Boiereni din județul Baia. Biserica în care a fost tuns în monahism purta hramul „Înălțarea Domnului”. Stareț pe atunci era arhimandritul Melchisedec Dimitriu, iar naș de călugărie i-a fost protosinghelul Vartolomeu Bodoașcă. În 1947 a venit din Schitul Boiereni, județul Baia cu ordinul Patriarhiei numărul 424 din 3.11.1947. A fost trimis de ascultare la via din Băiceni, județul Baia. În anul 1951 a fost transferat la Schitul Durău, raionul Ceahlău, în acel an fiind hirotonit ierodiacon în 21 octombrie 1951. La 15.08.1953 a revenit în obștea mănăstirii, conform ordinului numărul 8238/1953. La 5.11.1957 a funcționat ierodiacon la Mănăstirea Vatra Moldoviței, raionul Câmpulung Moldovenesc. Din anul 1958 nu s-a mai găsit în eparhia Moldovei⁵. Probabil, odată cu desființarea multor mănăstiri de către regimul comunist, mulți viețuitori din mănăstiri au fost nevoiți să se întoarcă la casele lor. După mărturiile unor consăteni, Antonie Popârțac s-a

¹ Timotei Aioanei, Viețuitori din chinovia Neamțului în veacul al XX-lea, Trinitas, 2008, p. 17.

² *Ibidem*, p. 18.

³ Nestor Vornicescu, Relații bisericești-culturale între Mănăstirea Neamț și Transilvania, din cele mai vechi timpuri până în preajma anului 1918, în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași, XLIV(1968), nr. 11-12, p. 698.

⁴ *Ibidem*, p. 699.

⁵ Timotei Aioanei, *op. cit.*, p. 34.

Alexandru DĂRĂBAN

întors în satul natal, făcând pe clopotarul, dar și confecționând cruci pentru cei trecuți la cele veșnice. Ar fi trăit cam până pe la anul 1998.

O anumită ușurință și ajutor în a trece munții în Bucovina și Moldova de datorează faptului că ținutul năsăudean se învecina geografic cu aceste provincii românești, accesul către acestea făcându-se prin Pasul Rotunda (Rodnei) și Pasul Grădinița. Datorită acestui fapt mulți locuitori din această zonă vor emigra, alegând drumul călugăriei, chiar la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Printre aceștia s-au numărat doi frați din Sângeorzul Român (azi Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud), Alexandru și Ioan Bâznog, primul călugărindu-se cu numele de Antonie, iar celălalt Ioachim¹.

Ortodoxia năsăudeană, în puținătatea ei, s-a înscris în linia ortodoxiei transilvănene care n-a rupt legăturile cu locașurile sfinte de la Muntele Athos și din Ierusalim. Așa cum se știe, românii ardeleni au fost influențați de modul de viață de la Muntele Athos, încât un Paisie și, mai târziu, ucenicii săi au adoptat chiar tipicul athonit, încercând să copieze acel mod de viață, dar aducându-i și îmbunătățiri în același timp. Să nu uităm că Athosul era foarte încercat în acele timpuri, dar s-a ridicat de câte ori a venit câte o infuzie de danii din Țările Române sau Rusia, singurele lor ajutoare de atunci. Athosul a mai avut nevoie și de infuzii de spiritualitate într-o vreme în care mănăstirile, căzute în grele datorii, erau părăsite. La un moment dat, Paisie² a cerut voie să se așeze la Simonopetra, din care călugării fugiseră căci nu mai puteau plăti datoriile. S-a întors în Moldova, dar a lăsat în urmă un nume duhovnicesc cu multă autoritate, ucenici care să-i ducă mai departe învățătura și un curent – fenomen de aceeași valoare cu isihasmul – care s-a numit chiar „paisianismul”. Dar, în toate acestea, Athosul și-a avut și el rolul său bine definit, căci purta în spate o tradiție ai cărei moștenitori s-au conside-

¹ Alexandru Dărăban, Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi, Bistrița, Charmides, 2009, p. 30.

² Paisie de la Neamț s-a născut în orașul Poltava din Ucraina în anul 1722, la 21 decembrie. În anul 1735 copilul a fost dat de mama sa să învețe carte la Academia teologică din Kiev, întemeiată de mitropolitul moldovean Petru Movilă. După patru ani, părăsind școala, intră în viața monahală la Mănăstirea Medvedeski, având vârsta de 19 ani. Aici este făcut rasofoar, primind numele de Platon. După puțină ședere în Mănăstirea Pecerska, vine în Moldova, în anul 1745, și se stabilește la schitul Trăisteni - Râmnicu Sărat și apoi la Mănăstirea Dălhăuți. În vara anului 1746 se duce la Muntele Athos, unde se nevoiește ca sihastru patru ani de zile. În anul 1750 este tuns, aici, în monahism de Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, duhovnicul său, primind numele de Paisie. Apoi, este hirotonit ieromonah și întemeiază o obște monahală în Schitul Sfântul Proroc Ilie, unde se nevoiește până în vara anului 1763, adunând în jurul său 64 de călugări români, ucraineni și ruși. Din motive binecuvântate, în vara aceluiași an, se reîntoarce în Moldova împreună cu toți ucenicii săi și se stabilește la Mănăstirea Dragomirna, unde se nevoiește doisprezece ani, până în 1775. Aici, Cuviosul Paisie formează o obște mare de 350 de călugări și traduce, împreună cu ucenicii săi români, care erau buni cunoscători ai limbii eline vechi, o parte din scrierile filocalice ale Sfinților Părinți, devenind, astfel, ctitorul Filocaliei în limbile română și slavonă. Cu binecuvântarea mitropolitului Moldovei Gavriil Calimachi și la îndemnul domnitorului Alexandru Moruzi, Cuviosul Paisie s-a mutat la Mănăstirea Neamț, cu o mare parte din obștea de la Secu, în ziua de 14 august 1779, unificând astfel cele două mănăstiri sub povățuirea unui singur stareț. Timp de cincisprezece ani, cât a fost stareț al celor două mănăstiri unificate, Neamț - Secu, Cuviosul Paisie păstrează cu sfințenie același regulament de viață monahală din Sfântul Munte Athos, atât în ceea ce privește rânduiala sfintelor slujbe, cât și nevoiața monahilor la chilie. În toamna anului 1794, îmbolnăvind-se, și-a dat sufletul său curat în mâinile Domnului nostru Iisus Hristos în seara zilei de joi, 15 noiembrie, la vârsta de 72 de ani. În 1988, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse l-a canonizat pe Cuviosul Paisie de la Neamț. În 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a rânduit pomenirea ca sfânt a Cuviosului Paisie de la Neamț, fiind trecut în calendar la data de 15 noiembrie, <https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfantul-paisie-la-neamt-velickovski/sfantul-cuvios-paisie-la-neamt>, accesat 3.06.2024.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

rat întotdeauna domnii români, tradiția bizantină¹.

Primul călugăr năsăudean ajuns la Athos a fost Ioachim Bâznog care, în 1896, era călugăr la Schitul Lacu, iar în 1898 era ierodiacon în obștea monahală a Mănăstirii Râșca (Suceava). În anul 1900 s-a întors iarăși în Muntele Athos, la Mănăstirea Stavronechita, unde este făcut ieromonah de Episcopul Ilarion al Heriopolului, totodată primind recunoașterea Patriarhului Ioachim al III-lea. După o scurtă perioadă de timp (tot în anul 1900) mitropolitul de atunci, al Ardealului, Ioan Mețianu face demersurile necesare pe lângă Sfântul Munte, să fie lăsați călugări români, mai ales ardeleni, să se reîntoarcă în țară, datorită lipsei de propovăduitori ai Ortodoxiei pe meleagurile ardeleni². Ioachim Bâznog a fost într-un pelerinaj în Palestina, mărturie stând inscripția de pe clopotul cel mare al actualei biserici ortodoxe „Sfântul Nicolae” din Sângeorz-Băi în care se face mențiunea „Întru mărirea lui Dumnezeu am donat Ioan Ioachim Bâznog, preot călugăresc, fost în Ierusalim și Sfântul Munte pentru mănăstirea din comuna Sângeorgiu-Băi”.

În statul de serviciu al evidențelor Episcopiei Ortodoxe din Cluj din anul 1929 reiese faptul că în anul 1902 Antonie Bâznog era monah plecând la Muntele Athos unde a stat opt luni, perioadă în care, la 17 martie 1902, este hirotonit preot de către arhiereul Ilarion la Mănăstirea Stavronechita, apoi se reîntoarce în țară ca ieromonah. Până la 15 octombrie 1919 a stat fără funcțiune la casa proprie din Sângeorz-Băi³. Îl găsim purtând corespondență cu arhimandritul Antipa Dinescu, starețul schitului românesc Prodromul de la Sfântul Munte în perioada premergătoare Primului Război Mondial. Astfel, la data de 12 septembrie 1911, Antipa Dinescu îi scrie preotului Antonie Bâznog din Sângeorgiul Român în care confirmă primirea scrisorii din 4 iulie, precum și a banilor pe care i-a primit prin intermediul Metocului din București, 38 de coroane, pentru care spunea că a trimis adeverințe. Mulțumea pentru primirea unui cântec religios, „Cântarea Sfintei Cruci” pe care promitea să-l tipărească într-o carte. Mai confirma solicitarea de pomenire a unui răposat din familia sa (tatăl preotului Bâznog)⁴. În 30 septembrie 1911, Antipa Dinescu îi scrie din nou preotului Antonie Bâznog din Sângeorgiul Român, după ce în prealabil îi mai trimisese o scrisoare în data de 12 septembrie. Confirma primirea unei scrisori din data de 26 august al aceluiași an, scrisoarea întârziind datorită faptului că vapoarele erau în acea perioadă în regim de carantină și circulau mai rar, doar de două ori pe lună circulând vaporul care deservea poșta rusească. Împreună cu scrisoarea, părintele Bâznog i-a mai trimis arhimandritului Dinescu 100 de coroane în contul unor pomelnice. Dinescu i-a trimis în schimb adeverințele de confirmare a banilor și un pachet de iconițe spre a fi împărțite donatorilor. Scrisoarea mai conținea, printre altele, alte amănunte de acest fel, în legătură cu banii trimiși de diferite persoane prin intermediul părintelui Bâznog la prodromul, respectiv cărțile și serviciile așteptate în schimbul lor⁵.

Arhimandritul Antipa Dinescu a purtat corespondență și cu mireni din ținutul năsăudean. În 10 februarie 1911 îi scrie unei credincioase din comuna Rodna Veche, domnișoara Veronica O. Bumbu. Această scrisoare scotea în evidență alte aspecte ale comunicării români-

¹ Ioan Moldoveanu, *Contribuții la istoria relațiilor Țărilor Române cu Muntele Athos (1650-1863)*, București, IBMBOR, 2002, p. 277.

² Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (AAVFC), document nr. 6818/6399 din 10 noiembrie 1926.

³ Idem, cota III 1-8/1919 și 83/III.12/1924; Alexandru Dărăban, „Slujire monahală la începutul secolului XX în Sângeorz-Băi”, în *Lumina*, București, 2015.

⁴ Ioan Cozma, *Cultura bisericească ortodoxă din Transilvania în perioada 1867-1918*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2016, p. 163 (în original în Arhiva Schitului românesc Prodromul (Sfântul Munte Athos), documente nenumerotate).

⁵ *Ibidem*, p. 164-165.

lor ardeleni cu Sfântul Munte. Veronica O. Bumbu s-a plâns că a primit de la Prodromul obiecte comandate în stare deplorabilă. Răspunzând acestor reclamații arhimandritul Dinescu afirma despre calitatea proastă a serviciilor a serviciilor poștei turcești și circulația anevoioasă a scrisorilor și pachetelor, că „turcii nu sunt ca alte națiuni, oameni cu simț, ci sunt trândavi, nepăsători și disprețuitori, mai ales pe creștini, numai noi știm ce necaz tragem cu ei pe aici, asemenea și cu grecii, cei mai mari vrăjmași ai noștri”¹.

În 26 februarie 1911, arhimandritul Antipa Dinescu îi scrie Paraschivei Varga din Rodna Veche, ca răspuns la o scrisoare anterioară a acesteia. Îi făcea recomandări privind grija față de suflet și evitarea păcatelor, fiind o femeie de vârstă înaintată. Scrisoarea mai cuprindea recomandări duhovnicești pe care credincioasa trebuia să le urmeze pentru a avea o viață duhovnicească pe măsură².

În 22 august 1911, Antipa Dinescu îi răspundea lui Florea Petreșcanu, morar din Runcu Salvei, confirmând primirea scrisorii sosite în 18 iunie. Un pachet trimis de la Prodromul la Runcu Salvei n-a ajuns la Petreșcanu³.

În data de 8 septembrie i-a scris unui alt locuitor din Runcu Salvei, Gheorghe Andron, în care-i confirma primirea scrisorii în 4 august împreună cu suma de 52 coroane și 30 fileri pentru pomelnice. Îi mai răspundea lui Andron care este poziția Bisericii față de păcatul de moarte al sinuciderii, precum și în ceea ce privește păcatul curviei⁴.

Pantelimon și Paraschiva Varga din Rodna Veche îi scriau arhimandritului Dinescu pe data de 11 septembrie 1911. Din această scrisoare s-a putut deduce că țăranii care întrețineau această corespondență cu Sfântul Munte apelau la un știutor de carte pentru a le redacta scrisorile. În scrisoarea celor doi soți era precizată destinația sumelor de bani trimise de diferiți consăteni ai acestora în schimbul unor servicii religioase, mai comandau diferite obiecte religioase, icoane de diferite dimensiuni, cruciulițe, cărți, smirnă⁵.

În arhiva schitului Prodromu s-a descoperit existența unor relații între românii ardeleni și acest centru al ortodoxiei care a fost Muntele Athos. Prin aceste raporturi s-a înlesnit circulația cărților și a obiectelor de cult care ajungeau în satele din Ardeal, dar existând și un schimb permanent de scrisori. Această corespondență adevărea că românii ardeleni aveau nevoie de obiecte de cult și cărți ortodoxe care nu se găseau suficient în țară. Dinspre Sfântul Munte plecau spre satele ardeleni nu numai rapoarte privind chivernisirea banilor primiți, ci sfaturi duhovnicești și consiliere spirituală prin intermediul corespondenței. Tot prin corespondență se putea identifica atitudini de solidarizare a românilor ardeleni cu obștea monahală de acolo, acestea manifestându-se prin colecte de ajutor pentru Sfântul Munte, aflat într-o perioadă de construire a unor noi clădiri și edificii de rugăciune pentru a-și putea desfășura o activitate normală. Corespondența cu starețul de la Prodromu a unor români din ținutul Năsăudului arăta faptul că pentru ortodoxia transilvană Sfântul Munte era un punct de referință, o practică de care știau toți cei de acasă, din Ardeal⁶.

Participarea clericilor și laicilor năsăudeni la Primul Război Mondial

Primul Război Mondial a fost conflictul care a însemnat și cea mai mare desfășurare de

¹ *Ibidem*, p. 160.

² *Ibidem*, p. 161.

³ *Ibidem*, p. 161-162.

⁴ *Ibidem*, p. 162.

⁵ *Ibidem*, p. 162-163.

⁶ *Ibidem*, p. 166-167.

Viață ortodoxă năsăudeană între anii 1900-1948

forțe umane și materiale, rămânând însă traumele care au marcat întreaga umanitate pentru totdeauna.

Participarea României la Primul Război Mondial a avut un scop clar și asumat de întreaga țară: Marea Unire¹. Aceasta s-a realizat în 1918, dar pentru ea au murit în jur de 1.000.000 de români. Odată cu mobilizarea în vederea intrării în război, preoții vor însoți armata pe câmpurile de luptă. Aportul lor s-a manifestat prin slujirea rânduielilor bisericești care erau posibile (slujbe, spovedanii și împărtășiri), înmormântarea celor căzuți în luptă sau răpuși de boli, au fost și cei care au ținut cursuri, au suplinii doctori, farmaciști, învățători, au deschis școli și orfeline, au întreținut cultul pentru eroii care și-au dat viața pentru țară și neam și, nu în cele din urmă, explicând ostașilor români din Transilvania și din Basarabia istoria românilor².

Preoțimea a însoțit armata în tot timpul războiului, nepărăsindu-și nici un moment locurile unde se desfășurau ostilitățile, ajutând ofițerimea spre a putea duce la glorie trupele noastre. Preoțimea a izbutit să scrie una dintre paginile frumoase ale istoriei neamului și Bisericii, pentru care și-a câștigat dreptul la recunoștință³.

Odată cu declanșarea războiului, pe lângă ostași, au fost mobilizați și preoții, însoțind trupele pe câmpurile de luptă⁴. Au avut menirea de a săvârși Liturghia, au spovedit și împărtășit, au înmormântat pe cei care au căzut în lupte sau au fost răpuși de diferite boli, de multe ori suplinind pe doctori, farmaciști, învățători, slujind și în orfeline.

Printre cei mobilizați pe front au fost și locuitori ai ținutului năsăudean, arhivele păstrând mărturie despre participarea unor preoți. printre aceștia s-au aflat doi frați, ambii călugări, Ioachim și Antonie Bâznog. Despre primul aflăm dintr-o corespondență purtată cu învățătorul din satul natal Sângeorzul Român, Ioan Marcu. I-a trimis trei cărți poștale trimise dintr-o localitate din Ungaria de pe moșia Apponyi. În prima, datată 6 octombrie 1916, îl ruga pe învățător ca „prin această mă rog ca să binevoiți a lua parte la mărturia mea care sună astfel: la 12 sept. a. c. am adresat la fratele o scrisoare recomandată, chiar am și reclamat după ea și n-am primit răspuns pe lângă asta și alte scrisori. Deci fiindcă vă scriu prea eminent în toate, mă îndrept cu aceasta ca să întrebăți pe domnul notar sau primar ori străjile că unde-i fratele, poate este la fortspane undeva. Asemenea și doamna Floarea Salvan bucătăreasa noastră acasă șede ori în câmp și că țin vitele, vacă, vițel, calul. Nu știu pricina de nu-mi răspund, deci poftesc pe Maria Baci vecina, dacă șed în câmp să meargă acolo ca să-ți aducă veste ce rând au și să binevoiți a-mi scrie, căci voi fi recunoscător, am scris și eu la noul Mitropolit, aștept răspuns de la el, am fost... isprăvită însă din cauza știută războiului României a trebuit să se amâne și acesta; aici îs la groful Apponyi”⁵.

A doua carte poștală a fost scrisă la data de 7 noiembrie 1916 informa pe învățător că a primit informarea de la el, mulțumindu-i că s-a liniștit pentru un timp⁶.

Cea din urmă carte poștală, scrisă tot în 1916, îl informa pe învățător că „despre mine află că azi făcându-mi rugăciuni și predici la orele când am avut îngăduința celor în drept, mi s-a prezentat un om din Bistra cu numele Haplea Ionuț Boșiorog că e de la un loc cu d-voastră, foarte frumos mi-a recomandat rudenia d-voastră, zicând că suntem amândoi la un loc și vă

¹ <https://ortodoxinfo.ro/2018/01/01/intrat-anul-centenarului-marii-uniri-preoti-eroi-lupta-pentru-reintregirea-romaniei/>. Accesat 13.04.2023.

² <https://grajduri.mmb.ro/contributia-clericilor-ortodocsi-la-marea-unire>. Accesat 13.04.2023.

³ Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, București, 1920, p. 32.

⁴ <https://putna.ro/revista2017/articol9>. Accesat 13.04.2023.

⁵ Alexandru Dărăban, *op. cit.*, p. 21.

⁶ *Ibidem*, p. 22.

Alexandru DĂRĂBAN

scriu aceasta și m-a ajutat ca diac la sfințirea apei”¹.

Despre fratele său, Antonie Bâznog, mărturia privind participarea sa la război se găsește în tabelele nominale întocmite de fiecare localitate cu participanții la război, în cazul de față Sângeorzul Român, tabele care se păstrează în fondurile arhivistice din Sibiu².

Primul Război Mondial a găsit gimnaziul superior fundațional nășăudean implicat pe toată perioada. Edificiul gimnaziului a fost ocupat la 12 octombrie 1916 pentru scopuri militare, adăpostindu-se în el Spitalul cezaro-regesc din Cernăuți. Unii dintre profesorii gimnaziului au fost chemați la serviciul militar, amintindu-i pe Olimpiu Ghiția, dr. Emil Precup, Victor Motogna, Ștefan Scridon și Augustin Bena, catehet greco-ortodox și profesor de muzică, preot militar pe frontul din Polonia³. Au mai fost și alți profesori concentrați pe front dar după o perioadă scurtă au fost declarați inapți pentru serviciul militar⁴. Elevii gimnaziului au fost prezenți pe fronturile Marelui Război, unii de bunăvoie, alții pregătiți pentru concentrare și înrolați în mod oficial de către autorități. au fost înrolați 86 de elevi, unii dintre ei găsindu-și sfârșitul prin alte colțuri de lume, jertfindu-se „pentru tron și patrie”⁵, amintindu-i pe elevii Câmpian Grigore, Botean Octavian, Cârja Lazar, Michiș Irimie, Fodor Teodor, Năstase Ioan, Pop Aurel, Sigartău Benedict, Vidican Ioan, Roman Gavrilă, Friș Romul, Pahone Traian, Pop Visarion, Popovici Octavian, Chiș Nicolae, Rus Eugen, Anca Horia Tit, Anton Traian, Biro Bela, Istrate Ioan, Ilieș Petru, Nechiti Valeriu, Piorășiu Lazar, Ștefănuțiu Sabin, Finegariu Vasile, Zinveliu Emil, Oros Iuliu, Fetti Victor, Pop Eugen, Login Traian, Keresteș Alexandru, Pop Iacob, Lupu Leon, Tabără George, Bota Ioan, Perhaiță Ioan, Bota Sever, Budu Silviu, Lușan Paramon, Șuteu George, Sigartău Melentie, Ciuruș Iacob, Pop Cornel, Vlad Nicolae, Dumitru Alexandru, Găvrus Alexandru, Guga Aurel, Manu Valentin, Maier Anton, Pop Ioan jr., Roman Vasile, Cueșdean Valeriu, Fetti Leon, Cozonac Petru, Nechita Nicolae, Slăvoacă Ieronim, Sigartău Augustin, Tamaș Aurel, Oros Ioan, Cosma Ioan, Hangea Ieronim, Pașca Octavian, Mateiu Tit Liviu⁶, Mizgan Procopiu, Maxim Ioan, Retegan Pavel, Burduhos Macedon, Jucan Aurel, Bob Anchidim, Deac Petru, Gergely Lazar, Mic Petru, Grivase Viorel, Cosma Dumitru, Onoie Nicolae, Șimon Eugen Alexandru, Zinveliu Cornel, Mihăilaș Mihăilă, Moldovan Ioan, Oniga Grigore, Șerban Emil și Banu Iosif⁷. Totodată corpul profesoral și elevii gimnaziului și-au adus contribuția la strângerea de fonduri cu scopuri filantropice, cu pânze, haine calde, perine, pâine, în aceste acțiuni implicându-se și soțiile profesorilor. În timpul Primul Război Mondial Gimnaziul din Năsăud a fost nevoit să găsească soluții la problemele cu care corpul profesoral, elevii s-au confruntat în acei ani și, cu siguranță, că aceste probleme și acțiunile întreprinse au fost mult mai complexe⁸. Le-au fost alături autoritățile ecleziastice în acțiunile de colectare a ajutoarelor, solicitând populației să doneze bani, alimente și alte bunuri pentru cei de pe front, să sprijine pe cei rămași acasă⁹.

Primul Război Mondial a adus mari pierderi și pentru românii transilvăneni. Fericita idee

¹ *Ibidem*, p. 23.

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu (SJANS) – fond ASTRA, Tabele nominale cu participanții din Sângeorzul Român în Primul Război Mondial, fila 1(v.), poz. 31.

³ *Ibidem*,

⁴ Alexandru Dărăban, „Gimnaziul nășăudean și Primul Război Mondial”, în *Pisanii Sângeorzene*, Sângeorz-Băi, IX(2020), nr. 10(98), p. 40-41.

⁵ *Ibidem*, p. 42-45.

⁶ Raportul al LIII-lea despre Gimnaziului Superior Românesc Greco-catolic din Năsăud, anul școlar 1915-1916, Bistrița, 1916, p. 9-11.

⁷ Raportul al LIIV-lea despre Gimnaziului Superior Românesc Greco-catolic din Năsăud, anul școlar 1916-1917, Bistrița, 1917, p. 19.

⁸ Alexandru Dărăban, *art. cit.*, p. 46.

⁹ *Ibidem*.

Viață ortodoxă nășăudeană între anii 1900-1948

pentru cuantificarea acestor pierderi a avut-o Teodor V. Păcățian care, împreună cu ASTRA, au lansat inițiativa privind întocmirea unei statistici privind „jertfele de sânge și avere aduse de poporul nostru în Marele Război și anume, cu ajutorul ambelor bisericii române de la noi, ortodoxă și unită, astfel, că un anumit chestionar va fi distribuit prin Consistoare preoților români de ambele confesiuni, cu îndrumarea primită de la autoritatea bisericească ca la fiecare întrebare să deie cu exactitate răspunsurile cerute”¹.

Oficialitățile din Sângeorgiul Român au întocmit și ei situația cu participanții din comună în Primul Război Mondial. Printre participanți îl regăsim pe Alexandru Bâznog (ieromonahul Antonie)².

Corespondența reprezintă o sursă extrem de importantă pentru a vedea care au fost trăirile și situațiile celor care au plecat pe front³. Iar corespondența militarilor români din Primul Război Mondial confirmă acest adevăr pe deplin. Dovezi în acest sens le găsim sub forma unor cărți poștale care se găsesc în fondul întocmit de către specialiștii de la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud⁴. Fondul poartă denumirea de „Învățător Ioan Marcu”, deoarece toată corespondența trimisă de pe front de către soldații sângeorzeni îi era adresată învățătorului din Sângeorgiul-Român. Cu totul surprinzător este și descoperirea făcută de către specialiștii de la arhivele bistrițene, în special a doamnei Dana Văran, a acestor corespondențe de pe front între soldații sângeorzeni și învățătorul lor din sat, Ioan Marcu. Au fost scoase la iveală mărturii privind participarea pe front a unui slujitor ortodox al altarului din Sângeorgiul Român. Este vorba despre ieromonahul Ioan Ioachim Bâznog care a trimis trei cărți poștale de pe front către învățătorul din satul natal, Ioan Marcu. Până acum nu exista nici o mărturie despre participarea vreunui preot ortodox sau greco-catolic din Țara Năsăudului⁵.

Din toate acestea se poate vedea că ieromonahul Ioachim Bâznog la fel ca toți preoții, în marea lor majoritate, și-au făcut mai mult decât datoria.

(Continuare în numărul viitor)

¹ Teodor V. Păcățian, „Jertfele Românilor din Ardeal, Bănat, Crișana, Sătmar și Maramureș aduse în războiul mondial din anii 1914-1918”, în Transilvania, Sibiu, LIV(1923), nr. 1-2, p. 32-33.

² SJANS, fond ASTRA, Tabele nominale cu participanții din Sângeorzul Român în Primul Război Mondial, f. 32 v., poz. 31.

³ <https://www.rri.ro/panoramice/pro-memoria/scrisori-de-pe-frontul-primului-razboi-mondial-id585729.html>. Accesat 13.04.2023.

⁴ Alexandru Dărăban, „Scriori din Primul Război Mondial”, în Pisanii Sângeorzene, Sângeorz-Băi, VII(2018), nr. 2(66), p. 27.

⁵ SJANBN, fond Învățător Ioan Marcu, Corespondența cu consătenii săi, 1916.

Vilegiatură prin țara grănicerilor

Acum când sunt departe de romanticele ținuturi, care au format odinioară teritoriul regimentului al II-lea de graniță, cu o senzație de plăcere îmi reamintesc zilele petrecute în mijlocul urmașilor grănițerilor români. Îmi reamintesc cu dor de fiecare oraș și sat, prin care am umblat și de pe care mise leagă amintirea a unui prieten sau cunoscut.

Punctul de mănecare al excursiunilor ideale a cugetului meu e în totdeauna Bistrița, acest oraș drăguț și plăcut din cale afară. Am umblat toate orașele Ardealului, dar încă nu am dat de un locaș unde de la prima zi să te simți mai acasă sau, cum zice neamțul, mai „gemütlich”, ferit de micile supărări, pe care le întâmpini ca român la tot pasul bunăoară în orașele ungurești.

Nu sunt încă mulți ani, de când în Bistrița nici cu lampa lui Diogene n-ai fi aflat vreun inteligent român. Pe atunci Năsăudul era singurul emporiu cultural și social al grănițerilor. Azi îți crește inima, când îți știi păzite interesele românești din Bistrița de un mănunchiu puternic de inteligență, între oare nu mai puțini de 11-12 doctori în drept și medicină.

O mare parte din inteligență ocupă posturi frumoase la comitat și la justiție.

Nu din proprie intuiție, ci numai din auzite știu, că înainte ou 50 de ani populația română din Bistrița stătea din niște păstori ai sașilor, cărora nu le-a fost permis să-și cumpere intravilane decât în capul orașului în locuri anume destinate pentru ei. Azi Românii se înmulțesc așa de tare, încât din trei părți ale orașului ocupă tot mai mult teren înspre interiorul orașului. Cei mai mulți se ocupă cu anumiți ramuri de industrie, ca zidăritul, facerea de cărămizi, ori cărăușie, etc.

Prin sânguință și cruțare își cumpără loc de casă, pe care își zidesc locuințe de piatră moderne.

Apoi să-i vezi Duminica pe românii din Bistrița. Cum se îmbracă de țănoși - am putea zice luxos și după slujbe îi vezi plimbându-se făloși și conștii de sine pe străzile principale ale orașului.

Îndeosebi femeile și fetele atrag atențiunea străinilor prin frumusețea feței și a costumului lor.

Cu un cuvânt Bistrița a devenit în scurt timp un al doilea centru al grănițerilor. Ba luând în considerare împrejurarea, că de prezent atât tribunalul, cât și centrul comitatului e în Bistrița, inteligenței din Bistrița în mod natural i-a revenit un rol preponderent în conducerea afacerilor comune grănițărești. Tot în Bistrița e în formare și o clasă de meseriași, care nu de mult s-a constituit în o reuniune.

*

În tot timpul cât am stat în Bistrița dorind am dorit ca să fac o excursiune pe romantica vale a Someșului, pe drumul ce trece peste frumoasele comune românești Sângeorgiul-Român - Maieru - Rodna-Veche și parcurgând admirabila „Rotunda”, - cea mai pitorească regiune din întreagă granița - să trec granița înspre Bucovina. Odată numai am parcurs calea aceasta. Durere, că din cauza agendelor oficiale nu am putut merge mai departe, decât până la Rodna-Veche. Dar și cât am văzut până aici a fost destul ca să mi se întipărească neșters în amintirea mea.

Pornind din Bistrița pe drumul de țară ce duce prin frumoasele comune românești Bârgău peste graniță până la Vatra-Dornei, treci prin două sate săsești destul de bine și de re-

Vilegiatură prin țara grănicerilor

gulat zidite ca toate satele lor. Și cu toate acestea îți fac o impresie așa de înstrăinătoare. Parcă sună a pustiu prin ele. În zadar cauți după sumedenia de copii frumoșei și golășei care impopulează și dau farmecul vieții satelor noastre românești.

Ajungând la al doilea lea sat săsesc, Iad (azi Livezile, s. n.), se desparte de drumul țării un drum comitatens, care după ce urcă dealul Strâmbii, o ia în serpentine cutezate la vale spre Ilva Mică, însoțit de un cristalin părau de munte, care tot în Ilva Mică se varsă în albia Someșului.

Din Ilva Mică drumul o ia pe Someș în sus pe o vale îngustă printre două lanțuri de munți înalți acoperiți cu păduri.

Acuși se vede la o întorsătură turnul frumoasei biserici din Sângeorgiul-Român, căreia asemenea puține am văzut în țara grănicerilor, ba pot zice că în întreg Ardealul, ou excepția doar a orașelor.

Iată am ajuns și satul curățel cu casele lui din bârne. O droaie de copii durdulii cu ochii negri, cu fața rumenă pălită de soare ne ies în cale, dar' la vederea trăsurii își ridică cu reverență pălăriile din cap. Se vede că au învățător harnic, a cărui atențiune se extinde și la purtarea copiilor afară de zidurile școlalei.

În curând am ajuns și în comuna Maieru. O comună frumoasă cu străzi drepte și largi. La prima vedere îți bate și aici la ochi biserica frumoasă și lângă ea edificiul mare și modern zidit: o școală confesională. Trebuie să intercalez, că în întreg ținutul de graniță cu puține excepții m-au surprins bisericile și edificiile școlare frumoase. Și pe cât sunt informat, și unde până acum încă nu au biserici noi, se apucă în curând de zidit având deja adunate în fiecare comună fonduri considerabile numai spre scopul acesta.

În Maieru am făcut un popas de câteva minute la harnicul preot Lazar Avram, bine cunoscut și iubit în întreg ținutul. E un preot bun și mai bun român. La parte activă la toate acțiunile românești, mai ales la congregații.

Încă nu ne săturasem de plăcerea estetică ce am gustat o pe tot parcursul drumului de aproape 50 de kilometri, când am ajuns la Rodna-Veche.

Rodna-Veche de prezent e un orașel sau cum îi zic cei din România un fel de târg, cu 3-4000 locuitori, mare parte băieși.

Odinioară a fost un oraș înfloritor cu 30-40 de mii de locuitori. A fost însă ars și pustiit de tătari prin suta a treisprezecea și orașelul de azi s-a dezvoltat numai cu încetul din un mic sătuleț ce s-a înjghebat pe ruinele fostului oraș după retragerea tătarilor.

Abia am apucat să mă scutur de agendele oficioase, ca să mă pot întâlni cu cunoscuții mei din oraș și în linia primă ou venerabilul membru al comitetului național, simpaticul părinte local Gherasim Domide. Cu cunoscuta-i afabilitate și bunețe m-a condus părintele Domide la locuința dânsului, unde gentila d-soară a căsii ne-a servit un delicios dejun.

Am admirat mult rămășița de turn din vechea biserică romano-catolică, care a fost pustiită tot de tătari. Pe locul vechii biserici se înalță azi biserica greco-catolică, înaintea căreia ruina turnului vechii biserici formează o poartă de triumf care de mai bine de șase veacuri rezistă dintelui distrugător al timpului.

În interiorul bisericii drăguț aranjate mi-a atras atențiunea iconostasul pictat în stil curat oriental asemenea celui de la biserica Sf. Nicolae din Brașov, numai cât nu așa bogat ornat ca acela.

Călăuzit de dl. Domide am cercetat noul și în proporție pomposul edificiu al băncii românești „Fortuna”. Sub înțeleapta conducere a directorului ei, dl. Domide, banca face progrese îmbucurătoare, cu toate că se distinge de mai toate băncile noastre prin o tractare extrem de umană a poporului.

Fiind în Rodna, mi-am ținut de datorință să-mi fac onorurile și veteranului savant aproape nonagenar, Florian Porcius.

Cu venerație m-am apropiat de acest dezinteresat apostol al științelor. E un fenomen rar

Vilegiatură prin țara grănicerilor

al naturii, ca la o etate de 85-86 ani să fie la cineva încă atât de bine conservate, atât forțele fizice, cât și cele intelectuale.

Și precum mi s-a spus, dl. Porcius lucră și acum aproape ziua întreagă cu aceeași vigoare și siguranță ca în tinerețe.

În prezența mea l-a rugat pe dl. Domide, ca să-l însoțească la o excursiune de botanizat sus pe munți la Rotunda.

*

Pe drumul către Bistrița m-am oprit pe 2 ore și la băile din Sângeorgiul-Român. Am auzit și citit atâtea lucruri drăguțe despre băile aceste, încât în fantezia mea le-am cuprins cu un fel de aureolă.

Mai ales, faptul că sunt singurele băi românești, unde întâlnești o frumoasă societate românească, mi-a potențat curiozitatea de a le vedea. Durere, că atunci când am umblat eu pe acolo încă nu se începuse sezonul de băi și astfel nu era încă nici un oaspete.

Cu toate acestea, după vizitarea tuturor stabilimentelor și a locurilor de distracție mi-am putut face o idee, că ce viață plăcută, comodă și mai presus de toate românească poate fi în decursul sezonului de vară. Dl. administrator al băilor ou multă prevenire m-a condus și mi-a arătat tot ce-i de văzut, mi-a schițat istoricul băilor și îmbunătățirile făcute în anii din urmă. Tot de la dânsul am aflat, că societatea pe acții „Hebe”, care a ținut băile în arendă de un șir lung de ani de la proprietarul lor, comuna politică Sângeorgiu, din cauză că în ultimii doi ani a avut oarecare deficit, ar avea intenția să abdică arenda.

Nu știu întrucât e bazată vestea asta sau nu. Atâta e sigur, că îndată ce vor ieși băile din regia societății „Hebe”, va pune mâna pe ele cutare evreu și atunci s-a gătat cu viața românească din Sângeorgiu.

Eu cred, că un mic deficit încă nu e destul motiv ca să dăm pradă și această unică baie românească. Se poate că deficitul să provină din cauza multelor investiții și îmbunătățiri, care își vor aduce fructele lor la timpul său.

Băile din Sângeorgiu împlinesc la noi românii și o misiune social-economică. Asupra acestei împrejurări mi-a atras atențiunea multele fidanțări și cununii care s-au făcut la aceste băi sau au fost urmarea cunoștințelor intime încheiate în sezonul de băi.

Societățile românești din diferitele orașe între împrejurările sub care trăim azi sunt de tot izolate unele de altele. Abia adunările generale ale „Asociațiunii” și a „Societății pentru fond de teatru” mai servesc încă ceva ca ocazii de întrunire a inteligenței din diferitele ținuturi.

E natural că sub astfel de împrejurări cunoștințele și cununiile se fac de cele mai multe ori în cadre locale.

La băi însă se întâlnesc tineri și domnișoare din diferite ținuturi românești, se fac cunoștințe, se încheie căsătorii între oameni crescuți în mediu și climă diferită cu diferite temperamente și obiceiuri.

În urma acesteia abstrăgând de la foloasele igienice incontestabile - se susține și nutrește pe neobservate și o uniformitate în dezvoltarea inteligenței noastre.

Va zice cineva că cele susținute de mine sunt utopii, fiindcă abia o disparentă minoritate a societății românești cercetează băile de la Sângeorgiu.

De prezent, durere, așa este. Nu urmează însă ca pe viitor să nu se schimbe lucrurile. Publicul român, care umblă pe la băi, începe a se convinge, că apele minerale de la Sângeorgiul-Român sunt tot așa de bune ca cele mai multe din străinătate, de nu le chiar întrec. Și de nu vor mai asculta pe viitor de sfaturile medicilor, dintre care cei mai mulți nu sânt altceva decât simpli „Reclamaeher”-i plătiți ai cutărei scălzi din străinătate ori din patrie, ci vor merge în număr mare la băile din Sângeorgiu, vor afla nu numai o recreație spirituală și socială, ci și un izvor de tămăduire și întărire fizică. Să nu ne uităm că de prezent băile din Sângeorgiu nu ne oferă tot acele conforturi ca cele din străinătate, ci se le cercetăm în masă, ca

Vilegiatură prin țara grănicerilor

astfel să ajungă ou timpul în poziție de a ni le pută oferi.

Pierdut în meditații de natura celor puse pe hârtie cu privire la băile din Sângeorgiu, nici n-am observat când am intrat în orașul Bistrița, de unde plecasem. M-am dat cu oarecare regret jos din trăsură, dar cu speranța că nu peste mult voi putea revedea aceste romantice locuri.

Sursa: *Tribuna*, Sibiu, anul XVIII, 1901, nr. 103, p. 1 și nr. 104, p. 1.

SÂNGEORZ-BĂI: Vedere generală

În partea dreaptă se vede Biserica Ortodoxa „Schimbarea la Față”, edificata in perioada 1935-1937
Carte poștală editată de Ilustrația Gherla în 1944, circulată în 22.07.1944

Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului Ioan Marcu din Sângeorz-Băi

Primul Război Mondial a fost și rămâne un moment de cumpănă în istoria lumii, un moment despre care s-a scris și care a fost analizat de-a lungul timpului din mai multe perspective: diplomatică, politică, militară.

De asemenea, memorialistica românească legată de războiul care zguduit din temelii ordinea mondială la început de secol XX este foarte bogată, el fiind privit în mod diferit, în funcție de locul și rolul celor care au consemnat în scris mărturii despre această conflagrație, în timpul căreia și-au pierdut viața peste 300.000 de soldați români¹.

Multe din mărturii sunt din scrisorile soldaților obișnuiți și ale familiilor acestora, cei care de fapt au dus greul războiului, fiind cele mai emoționante.

Scrisorile de pe front, sau mai bine spus, memoria celor care au cunoscut atât de intim războiul aduc în fața noastră oameni interesați în primul rând de viața celor dragi, de problemele de acasă: dacă pământul a fost semănat, dacă vitele au destulă mâncare, dacă familia o duce bine, este sănătoasă, cum se descurcă cu banii și cât de mult le lipsesc cei dragi, în condițiile date.

La rândul lor, cei de acasă scriau de cele mai multe ori cu speranța că vor primi un răspuns, răspuns care ajungea foarte greu sau nu venea deloc, ceea ce făcea ca familia să se găsească într-o permanentă stare de îngrijorare, suferință și neputință de a afla vești despre cei plecați pe front. Războiul celor de acasă a fost, de cele mai multe ori, la fel de greu de dus ca și al celor de pe front, un lung șir de zile de așteptare a unei vești bune, a unui semn că tatăl, soțul, copilul, fratele sunt în viață și sănătoși și că se vor întoarce curând în sânul familiei². Mergând pe linia punerii în valoare a unor astfel de mărturii, colectivul arhivelor bistrițene, sub coordonarea Corneliiei Vlașin și a lui Adrian Onofreiu, au publicat în anul 2017 lucrarea „Războiul din spatele tranșeeilor. Contribuții documentare din județul Bistrița-Năsăud”, documentele volumului încercând să prezinte realitatea așa cum a fost și ce a însemnat „Marele Război” pentru teritoriul fostului comitat Bistrița-Năsăud din perspectiva celor „de acasă”. Volumul s-a dorit a fi o continuare și, în același timp, o altă perspectivă asupra războiului.

Noi ne vom opri asupra fondului personal „Învățător Ioan Marcu” din Sângeorz-Băi în care se găsește corespondența particulară – supusă cenzurii, precum și cărțile poștale, cenzurate și acestea la rândul lor.

¹ Ștefania Dinu, „Marele Război – mărturii și scrisori peste timp”, în Revista Bibliotecii Academiei Române, București, anul 2, 2017, nr. 2, p. 145-146.

² *Ibidem*, p. 157.

*Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi*

1

1914, august 3, Brașov

Stimații noștri nănași!

Mai întâi de toate venim a vă încunoștința cum că noi ne aflăm bine și suntem sănătoși cu toată familia, asemenea poftim și la stimații noștri nănași.

Mobilizarea în Brașov e foarte mare, și eu am fost să merg în-lăuntru, iar prin o telegramă m-au eliberat, până mai târziu, în caz de lipsă.

Școalele toate sunt locuința soldaților (Kasserne), și spitaluri, soldații curg ca ploaia, o jale de cuprinde, muierile cu copii în brațe, de-a lungul străzii, plângând toată noaptea, cântece și seara, demonstrații cu muzici militare, toți cei soldați îmbrăcați în veșminte sure.

Eu însă, cam de-odată, m-am eliberat pe timp neterminat.

Scuzați, nănașule, că m-am adresat către Dumneavoastră cu următoarea mea rugare, dorința noastră ar fi ca să binevoiască stimatul nănaș a ne trimite libelele de depunere, să le avem la mână, dacă știm, nănașul o află de bine.

Cred că și la D-voastră e o asemenea întristare în popor.

Nemaiavând ce să vă scriem, vă poftim fericită sănătate până în etern.

Nu știu, Maleșiu și cumnatul Ioan Sângeorzan din Feldru au ruculuit¹ în landstrum² sau nu?

Salut, binevoitori de bine.

Aștept răspuns la dorința noastră.

Brașov, la VIII/3, 1914,

Dumitru Petru.

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond personal *Marcu Ioan*, d. 61, f. 7, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 51-52.

2

1914, august 29, Predeal

D-le Marcu!

Am sosit bine la Sighișoara, acum, sâmbătă, la 3 ore p. m. La Cluj am fost aseară, la 11, la 12, plecat și pe seară la 11, suntem în Brașov, posibil să mergem mai departe.

Se spune că în toată ziua, câte 2 vagoane, 5 boi³ din Germania merg spre frontieră sau în Bavaria, pe năi⁴, la turci. E mare entuziasm pentru învingerile secerate⁵. Cu noi vine și un transport de răniți.

Nu ni s-a făcut nici o dificultate, nimeni nu ne-a întrebat.

Salutare la toți, din Predeal, peste care vă trimit o corespondență.

16/29 august 1914, s. s. indescifrabil.

¹ Recrutat.

² Miliție, rezervă a armatei teritoriale; aici, cu sensul de efectivele mobilizate în caz de război.

³ Tip de vagon, folosit pentru transportul animalelor, utilizat aici pentru transportul de trupe.

⁴ Năi = nave.

⁵ Obținute, repurtate.

***Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi***

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 61, f. 7, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 53-54.

3

1914, septembrie 20, Câmpul de luptă

Stimate d-le învățător

Iată, și al d-tale consătean Petrașcu maxim, aș binevoi a vă scrie puține cuvinte prin care veți ști, d-le învățător, că eu, până în momentul de acum mă aflu bine și mi-s sănătos, care sănătate, asemenea v-o poftesc și d-voastră și doamnei și la copii, să v-o dăruiască Bunul și Înduratul D-zeu, la mulți ani și zile fericite.

Mai departe, d-le învățător, aș avea o rugare către d-voastră, să faceți bine, d-le învățător, când vi-ți afla timp, să căutați la bancă, câți bani sunt de toți și să faceți bine să-mi scrieți că, d-le învățător, eu mi-s tare supărat pentru treaba asta, căci când am fost acasă nici atâta nu mi-a încăput vremea ca să vin să căutăm și iar pentru aceea, eu mi-s tare supărat căci cu mine cine poate ști ce poate să se întâmple până la capăt, căci aici suntem cu un picior în groapă și cu unul afară, va să zică, amu ești pe astă lume sănătos, peste câteva ore ești pe cealaltă, ba și îngropat și iar, pentru aceea, aș vrea a ști că sunt mulți, nu i-aș putea eu plăti de aici, căci de s-ar întâmpla să mor, să nu-mi rămâie copiii cu datorie, să mă blasteme, mai bine mi-aș trage eu de la gură și aș strânge aicea bani și vi i-aș trimite, să fie copiii liberați (s. n.)

Iar mă rog, d-le învățător, să faceți bine să-mi scrieți că, câți sunt cu toată treaba, va să zică, cu camăta și capitalul, căci m-a face D-zeu ce m-a face și doar i-oi putea plăti, dacă nu s-a interesat muierea de 4 ani pe al 5-lea de ei, să-i poată plăti. E foarte interesant lucru.

Vă salut d-le învățător și salut pe doamna și copii și vă doresc zile bune și îndelungate, la mulți ani, apoi, salut pe d-l Iepurean și pe d-nii preoți și pe domnul notar și pe d-l Lupoaiie va să zică, Vă salut pe toți domnii din comună.

Salutare, d-le învățător, prin mine,

Petrașcu Maxim, örvezető M. K. 32 h. gy. ezred Seghiehely, tabori posta nr. 415.

Aceasta-mi adresa.

Mă rog, d-le învățător, nu mă uita.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 60, ff. 2-3, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 55-56.

4

1914, septembrie 23, Sângeorzul Român

D-le Blum!

Vă mulțumesc pentru 2 carte poștale ce mi-ați trimis și rog Pronia Divină ca ostenele ce le faceți pentru scumpa noastră patrie să fie încoronate cu succes, pe dușman să-l proștearnă la picioarele eroilor noștri, iar pe D-voastră să ni Vă redea întregi, sănătoși și mândri de biruință, ca eroi

Noi suntem bine și cu duioșie ne gândim în tot momentul la D-voastră, cei ce pentru patrie și noi toți, câte trebuie să îndurați și la câte primejdii sunteți expuși, în tot momentul,

***Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi***

mai cu seamă acum, prin noroi, frig, zi și noapte în câmp, în întuneric și în ploaie de plumbi.

Sperăm încă că, cu ajutorul lui Dumnezeu, și bravura D-voastră, aceste fatigidii¹ vor lua sfârșit cât mai în grabă și atunci, toate vi se vor părea un vis față de laurii ce Vă așteaptă!

Vă salutăm și dorim să ne vedem sănătoși.

23. IX. 914, I. Marcu.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 89, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 56.

5
1914, octombrie 9, <f. 1.>

Prețuite colegă!

Am primit scrisoarea D-tale. Cea mai adânc simțită mulțumită. Îi rog și pe ceilalți. Mi-ar face un bine, pe care n-au să-l priceapă, cât mă edifică! Și pot, numai bunăvoință.

Am scris acasă. Am cerut multe. Am uitat de mânuși, spagmă² și ace. De astea am trebuință in-omisă³. Serviciu foarte greu. Nopti întregi pe vârful munților., fără un pic de foc.

Suntem pe pământ străin de mult. O ducem ca la bătaie. Scrisoarea nu suferă. Te rog, ajută-le la ale mele, să-mi împlinească cererea prompt și cuminte.

Te rog, aduceți-vă aminte de mine!

Vă doresc, sărut și, la revedere.

s. s. indescifrabil.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 27, f. 2, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 58.

6
1914, octombrie 12, Alba Iulia

Alba Iulia, la 12. X. 1914

Iubite frate!

Îți scriu, dar fără speranță că scrisoarea mea să poată străbate la văzul tău. De cumva totuși va ajunge, s-o citești; te rog, răspunde-mi cum te afli tu și a ta familie.

N-ați fost aproape de dușmani, ori poate, ați fost invadați de ei.

Eu sunt de 11 săptămâni tot în Alba Iulia. Dumnezeu știe ce vom face și încotro vom da.

Răspunde-mi te rog; asigurarea deosebitei mele stime, sărut mâinile prea iubitei tale soții.

I. Coroi, inv[ățător] dir[ector].

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 23, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 59.

¹ Împrejurări deosebite, aici, cu sensul de suferințe.

² Ață de cusut (mai groasă și mai tare), din cânepă.

³ Aici, cu sensul de neapărat, în mod strict necesar.

***Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi***

7

1914, octombrie 25, Alba Iulia

Dragă frate!

Am primit și citit șirurile tale cu nespusă bucurie. Epistola, deși datând din 15 X, numai în 23 am primit-o. cazul se explică așa, că eu fost acasă în urlab¹ pe 4 zile și-n răstimpul ăsta cartea sosise la Kader², așa că numai la reîntoarcere am primit-o.

Acasă i-am găsit pe toți bine, dar pe lângă toate eforturile de apărare, veseli; transpiră totuși, oareși-cum, îngrijorarea și teama zilelor grele ce vor urma. În general în Bistra noastră e atâta jale, chiar și în biserică curg lacrimile din ochii bieților îndurerați.

După unele socoți făcute se spune că ar fi circa 700 de viteji pe câmpul de război. Fratele Micu e dus la război, fiind aplicat la serviciul sanitar, deja din 24 septembrie.

Școala și-a început prelegerile cu 3 clase, pe care le conduce învățătoarea.

Preoții noștri își îndeplinesc datorințele cu sfințenie, faptul acesta îi mai înviorează pe bieții oameni necăjiți.

Nu știu când voi pleca. După unele aserțiuni, toți mobilizații cu diplome vor merge la Ausbildung³ la Sibiu, pe câteva luni, și vor deveni ofițeri.

Iulius Coroi, IV/50, Kader Kanzlei.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 23, f. 4, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 62-63.

8

1914, octombrie 29, <f. 1.>

Dorite nănașule!

Nu știu dacă ai primit sau ba, până acuma, vreo corespondență trimisă de mine de pe câmpiile de la nord, inde în adevăr, este locul de întâlnire tristă a fiilor tuturor naționalităților din țară. *Tot aici se întâlnesc tot felul de ostași strânși sub steagurile lor, sub care își varsă sângele multe generații... Ah, să vezi ce e pe aici, ai dori să mori momentan, cu condiția ca, peste zeci de ani, să reînvii iarăși, numai de groaza celor ce se întâmplă. Câți răniți, atâtea feluri de răni, câți morți, atâtea feluri de moarte, apoi, câte întâmplări și primejdii nenumărate, care numai atunci le poți pricepe în lumina lor adevărată, când le trăiești și când ești martor ocular la prinderea⁴ lor grozavă. Multe le-aș putea descrie, dar nu=i iertat, sub pedeapsa puștei⁵ (s. n.).*

Sunt sănătos până acuma, dar trudit tare și lipsit de multe între ele, de tabac, foițe, etc.

Ce zice „Românul”?

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 72, f. 3, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 63.

¹ Concediu.

² Unitate de încorporare.

³ Pregătire; aici, cu sensul de concentrare.

⁴ Desfășurarea, derularea.

⁵ Pedeapsa legii marțiale; aici, cu sensul de a fi executat prin împușcare.

***Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi***

9

1914, noiembrie 11, Karcsmari, Galiția

Doriți colegi!

Pare că vă văd cu foile în mână, discutând și împărțind. Ce fericire. Noi aici, toate locurile oamenilor le săpăm și ne afundăm în pământ, apoi, noaptea, la luptă, și ziua, dar e mai rău, căci tunurile ne strică.

Vă rog scrieți-mi ce noutăți aveți.

Salutări D-lui Marcu, Iepurean, Lup, Pompei și d-nii preoți. *Ce cugetați, facem Crăciunul acasă* (s. n.)?

Mai scrieți ceva noutăți.

Vă salut cu dor, Mihăilă.

Karcsmari, Galicien.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 74, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 63-64.

10

1914, noiembrie 12, Alba Iulia

Stimate frate!

Primesc foarte mișcat șirurile tale și-mi cade nespuse de bine scrisul tău în aceste zile grele. Noi, cești de pe aici știm foarte puține, decât că atunci când se formează câte un Marșbatalion¹ nou, tremurăm... și facem tot posibilul de a scăpa din ghearele monstrului.

De fratele Costică nu mai știi nimic? el, de altcum, e sănătos și veghează neconținut. Cumnatul Traian e tot așa... între cei tomnatici... neașezat și poate e mai bine așa. *Părinții din Bistra ar fi bine, dar sunt neliniștiți de faptul că din turma lor, o parte însemnată e răzlețită pe pustiul Galiției, ori pe cine știe ce stânci din Serbia, ori, dacă voiești, din Bosnia...* (s. n.).

Fratele Micu a venit de pe câmpul de război bolnav și acum e reconvalescent în Târgu-Mureș.

Înțelegi pe Costică al nostru? Bun băiat!

Sărut mâinile doamnei, salut cu drag.

Iulius Coroi.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 23, f. 3, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșeelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 64.

11

1914, noiembrie 16, Sângeorzul Român

Iubite colegă și finule!

Cu drag îmi aduc aminte de zilele ce le petreceam cu toții și inima mi se strânge când

¹ Batalion de marș; aici, cu sensul de unitate militară destinată frontului.

***Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi***

văd că, în loc să veniți cei duși, poate vor pleca și cei rămași, iar eu, singur.

Dar ce să facem, pentru Patrie și Tron, trebuie să jertfim totul. Știu că v-a ajuns și, și întrecut, din suferințe! Cu atât mai mare vă va fi însă reîntoarcerea și mai dulce viața ce va urma.

Suntem bine cu toții, fina îți scrie într-una, dar nu cred că primești nici o pătrime din ele; ar trimite și hainele, dar Feld. p. Nr.... nu e publicat între cele la care se pot trimite și pachete.

Ca epistolă recomandată ți-a trimis un pac¹ de tutun de 80 fileri, iar ieri am scris în Budapesta, la „Hadsegélyező Hivatal”, că, ce să facem, cum să vă putem trimite veșminte de iarnă și lui Șirlincan, voiește Pavel să-i trimită și bani.

După răspunsul de acolo, de va fi chip, vă vom trimite; acum nu se poate, că poșta nu primește.

Asigurarea pe 2 luni a achitat-o, iar pe ceste 2, va achita-o, dacă vom primi ceva din salariul local, din care eu, încă pe 1914, nici un filer n-am primit.

Am cerut la Consistoriu să facă ordine. Cu școala, doamne, rău ne necăjesc femeile.

Pe Ineu a nins din nou, dar pe Măgură și Duși, nu-i omăt.

Salut pe col. Sângeorzan, Barna și pe Șirlincan.

D-zeu Vă ajute! Și să ne revedem sănătoși, salut și o caldă strângere de mână!

I. Marcu.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 90, f. 1, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 65-66.

12

1914, noiembrie 21, Ujvidék, Serbia

Prea onorate domnule învățător

Îți mulțumesc foarte frumos de epistolă și, și de bună voia care o văd că o ai înspre mine, dar văd că ești cu toată voia înspre noi, înspre toți și îți poftim cu toții sănătate dumitale și la Părintele și la domnii Notari și la familiile lor și ne rugăm la toți, să le mai faceți coraj și, să le mai dați învățătură și, îmi pare că le-ați dat și vreo doi bani.

Vă mulțumim frumos, îți doresc, onorate Domnule, zile bune și fericite și la doamna și la copiii dumitale, sărut mâna onorați domni și, aș mai dori puțin răspuns, eu Șpaimoc Vasile, și consoții² mei săteni.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 68, f. 6, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlașin (ed.), în *Războiul din spatele tranșelor. Contribuții documentare referitoare la județul Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 66.

13

1914, noiembrie 27, <f. 1>

Mult stimată Marcu!

Primind stimată carte poștală din 19 luna trecută, vă fac cunoscut că eu mă aflu în moment, la lo-

¹ Pachet.

² Consăteni.

***Scrisori de pe frontul „Marelui Război” în arhiva personală a învățătorului
Ioan Marcu din Sângeorz-Băi***

cul cel mai expus în campania aceasta, dar sper cu ajutorul lui, marele Dumnezeu, că voi scăpa anume.

Eu aş scrie foarte multe din campania asta, dar cenzura nu-mi permite, personal îşi voi povesti (s. n.).

Vă salut cu multă dragoste şi pe toată familia D-voastră, cu stimă, Blum, sublocotenent.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 10, f. 3, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlaşin (ed.), în *Războiul din spatele tranşelor. Contribuţii documentare referitoare la judeţul Bistriţa-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 67.

14
1914, decembrie 4, Rusia

Stimate Nănaşule!

Corespondenţa de la D-ta, am primit-o cu bucurie, dar am citit-o cu supărare. Văd, că acest război-monstru îşi cere jertfe nenumărate. Până când?

Eu sunt sănătos şi în rău, destul de bine. Sunt 12 oare noaptea când scriu aceste şire la focul culinei¹ aflătoare afară. Sunt „tags-corporal”². Arbaiteii³, cei mai mulţi, dorm, alţii fug de frig (cca. 12 grade). Ascult rămăşiţele de puşcături ale unui atac nocturn fost foarte vehement.

Pe aici, deşi frigul e sec, suflă vânturi căldicele. *Lumea sporează că pe Crăciunul nostru vom cânta cu bun înţeles „Mărire-ntru cei de sus... şi pre pământ, pace” (??). nu ştiu. Cei naivi, creadă. Eu cred ce văd, nu la urmă, să-şi bage dracul coada şi iluziile să se prefacă în dureri neînchipuite (s. n.).*

Sărut mâna naşei. Salut pe toţi, din Vilkaprusiczka, devotatul, Iustin.

SJANB-N, fond personal *Marcu Ioan*, d. 72, f. 4, în Adrian Onofreiu, Cornelia Vlaşin (ed.), în *Războiul din spatele tranşelor. Contribuţii documentare referitoare la judeţul Bistriţa-Năsăud*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2017, p. 67.

¹ Bucătărie de vară; aici cu sensul de adăpost improvizat, de campanie.

² Caporal de serviciu.

³ Lucrători; aici, cu sensul de soldaţi folosiţi la diverse munci pe front.

Autovehiculele și bicicletele de la Sângeorz-Băi în perioada interbelică

DORIN DOLOGA

Parcul de mașini al unei țări reflectă gradul de dezvoltare al acesteia. În ceea ce privește parcul de mașini din perioada interbelică, cu 1,3 autoturisme la 1.000 de locuitori România se plasa înaintea Poloniei (cu 0,7 mașini la 1.000 de locuitori) și a Iugoslaviei (cu 0,9 autoturisme la 1.000 de locuitori), dar în urma Ungariei (cu 1,7 autoturisme la 1.000 de locuitori)¹.

În ceea ce privește numărul autovehiculelor, în anul 1926 în România existau circa 11.308 autoturisme², 2.942 autocamioane³ și 666 autobuze⁴. Numărul acestora a crescut în perioada interbelică, ajungând în anul 1939 la 25.876 autoturisme⁵, 8.058 camioane⁶ și 2.247 autobuze⁷.

Cu toate acestea numărul autovehiculelor rămâne redus, reflectând stadiul de dezvoltare redus al societății românești. În preajma celui de-Al Doilea Război Mondial transporturile se desfășurau în covârșitoarea majoritate cu ajutorul carelor și căruțelor și numai într-o măsură redusă cu ajutorul autovehiculelor. Astfel, în anul 1938, în România existau mai puțin de 40.000 de autovehicule diverse și 2.500.000 de care și căruțe⁸. Raportul dintre autovehicule și vehicule hipomobile era de 1/62,5.

Rețeaua de drumuri din România în perioada interbelică era slab dezvoltată. Din cei aproximativ 35.000 de km de drumuri naționale și județene existente în România în anul 1936, numai 28,6 % se aflau în stare bună, iar 53,7 % în stare mediocră⁹.

Județul Năsăud se găsea într-o situație și mai dificilă. În perioada respectivă în județul Năsăud existau 128,4 km de șosele naționale, 562,4 km de drumuri județene, 164,2 km de drumuri comunale, în total 855 km. În ceea ce privește drumurile naționale 30,1 km (23 %) erau în stare bună, 68,9 km (53 %) în stare mediocră, iar 29,1 km (22,6 %) în stare rea, iar în ceea ce privește șoselele județene 64,3 km (11,5 %) erau în stare bună, 34 km (60 %) în stare rea, iar 57 km (28 %) în stare rea¹⁰. Față de situația pe țară, starea drumurilor din județul Năsăud era mai slabă.

¹ Bogdan Murgescu, România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010), Iași, Editura Polirom, 2010, p. 249.

² Ioan Tătar, Chiriac Vasiliu (coordonatori), București, Automobilul în România. Istorie și tehnică, București, Editura Flux, 1994, p. 60.

³ *Ibidem*, p. 99.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 60.

⁶ *Ibidem*, p. 99.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 82.

⁹ *Ibidem*, p. 80 și 81.

¹⁰ Simion Lupșan, Vasile Tulbure, Ioan Petruț, Ioan Varga, Mihai Apopei (coordonatori), Căile de comunicație și transporturile din județul Bistrița-Năsăud, Bistrița, Editura Mesagerul, 1999, p. 226.

Dorin DOLOGA

În anul 1934 la Sângeorz-Băi existau numai două vehicule cu tracțiune mecanică¹, probabil camioane aparținând unor comercianți. În același an la Sângeorz-Băi existau un număr de 540 de vehicule cu tracțiune animală (care și căruțe)². Raportul dintre autovehicule și vehicule cu tracțiune animală existente la Sângeorz-Băi era mult mai mare în favoarea celor hipomobile, față de cel din România. În zonele rurale, așa cum era și cea de la Sângeorz-Băi, se foloseau aproape exclusiv căruțele cu cai sau carele cu boi.

Numărul mic al autovehiculelor de la Sângeorz-Băi se datora mai multor cauze. În primul rând aici nu exista o necesitate de a avea mijloace de transport mai mari decât un car sau o căruță, nu exista o nevoie atât de mare de mișcare, de deplasare. Cei care trebuiau să se miște în teritoriu sau se deplasau la Năsăud sau Rodna mergeau cu carul, căruța sau trăsura. O altă cauză importantă o reprezenta rețeaua de drumuri și poduri, care era nemodernizată. De asemenea, nu exista logistica necesară întreținerii autovehiculelor. Mașinile presupuneau un anumit nivel de dezvoltare a industriei, iar zona Bistriței și a Năsăudului era una în care dezvoltarea industriei era practic inexistentă. Ateliere de reparații auto existau doar la Bistrița. O altă problemă o constituiau banii. Mașinile erau scumpe, iar regiunea Sângeorz-Băi era una în care oamenii nu dispuneau de posibilități de a face bani mulți. Problema nu era doar să cumperi o mașină, ci și să știi să o folosești, să o întreții. Acest lucru presupunea o situație financiară bună și chiar foarte bună. Nu în ultimul rând românii manifestau, ca și astăzi, o rezistență la ceea ce este nou, o slabă înclinație spre tehnică.

În ceea ce privește bicicletele, care erau mai accesibile, la Sângeorz-Băi se aflau în anul 1929 un număr de 9 biciclete. Numărul bicicletelor de la Sângeorz-Băi era mai mare decât la Ilva Mică (8 biciclete și 1 motocicletă), Ilva Mare (5 biciclete), Poiana Ilvei (2 biciclete), Șanț (1 bicicletă), Feldru (1 bicicletă) și puțin mai mic decât la Rodna (10 biciclete)³.

În dezvoltarea haotică de astăzi a societății dezvoltarea industriei auto este supradimensionată. Industria cu cea mai mare dezvoltare este astăzi industria auto, deși nu este nevoie de o creștere atât de mare a numărului de mașini. Au existat necesități inventate, improvizate, cum sunt turismul de weekend, deplasarea la locul de muncă, la mare. O altă motivare o constituie transportul de marfă operativ, care nu necesită transbordare. Nu toate transporturile trebuie însă făcute în acest fel, doar cele ale mărfurilor perisabile. Transporturile cu containerele nu constituie o problemă.

Pe de altă parte creșterea numărului mașinilor a răspuns unor nevoi individuale de mișcare, au asigurat o autonomie de deplasare, care este astăzi mai mare decât în trecut. Dezvoltarea industriei civile s-a făcut sub presiunea industriei militare, cu excepția industriei producătoare de armament greu. Acestei industrii civile trebuia să i se găsească un deținator, iar acesta a fost aflat în dezvoltarea industriei auto.

¹ Dorin Dologa, „Aspecte privind agricultura în localitatea Sângeorz Băi în perioada 1919-1934”, în *Pisania Sângeorzene*, Sângeorz-Băi, anul VIII, 2019, nr. 5 (81), p. 23.

² *Ibidem*, p. 23.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, fond Prefectura județului Năsăud, n.b., dos. 405/1929, f. 10.

Autovehiculele și bicicletele de la Sângeorz-Băi în perioada interbelică

TABEL CU BICICLETELE DIN PLASA SÂNGEORZ BĂI DIN ANUL 1929¹

Nr. crt.	Numele și prenumele proprietarului	Domiciliul	Numărul bicicletelor pe care le dețin	Observații
1	Szenkovits Bogdan	Rodna	1	
2	Szenkovits Maria	Rodna	1	
3	Nati David	Rodna	1	
4	Blaga Ioan	Rodna	1	
5	Felfoldi Mihai	Rodna	1	
6	Ernst Mihai	Rodna	1	
7	Ostean Ioan	Rodna	1	
8	Pop Stefan	Rodna	1	
9	Brici George	Rodna	1	
10	Hojda Rozalia	Rodna	1	
11	Somkereki Petru	Feldru	1	
12	Goldstein Mihail	Șanț	1	
13	Cabași Francisc	Ilva Mare	1	
14	Ionasc Ioan	Ilva Mare	1	
15	Berindei Iustin	Ilva Mare	1	
16	Cira Onofrim	Ilva Mare	1	
17	Iacomu Dumitru	Ilva Mare	1	
18	Arsene Dumitru	Poiana Ilvei	1	
19	Iaz Aurica	Poiana Ilvei	1	
20	Maister Istrol	Ilva Mică	1	
21	Mandel David	Ilva Mică	1	
22	Irini Ioan	Ilva Mică	1	
23	Citroszki Gustav	Ilva Mică	1	
24	Chisiu Stefan	Ilva Mică	1	
25	Purceila Ioan	Ilva Mică	1	
26	Adelstein Lazar	Ilva Mică	1	
27	Nati Abraham	Ilva Mică	1	
28	Langher M.	Ilva Mică	1	motocicletă
29	Abraham Solomon	Sângeorz-Băi	1	
30	Bularda Virgil	Sângeorz-Băi	1	
31	Chintean Leonida	Sângeorz-Băi	1	
32	Buga Anton	Sângeorz-Băi	1	
33	Morar Cirila	Sângeorz-Băi	1	
34	Brecher David	Sângeorz-Băi	1	
35	Marica Emil	Sângeorz-Băi	1	
36	Niculai Marian	Sângeorz-Băi	1	
37	Prejbeanu Mihai	Sângeorz-Băi	1	

¹ *Ibidem*, f. 10.

Activitatea desfășurată de dr. Laurențiu Oanea în anul 1937 reflectată în presa vremii

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Începutul anului 1937 îl găsea pe dr. Laurențiu Oanea implicat în problemele graniței năsăudene. Chiar în numărul din 1 ianuarie 1937 oficiosul liberal „Viitorul” scotea în evidență importante realizări din granița năsăudeană sub regimul liberal. Menționa ziarul că în ziua de 29 decembrie era complet¹ 1936 a avut loc la sediul palatului Cooperativei „Regna”, sub președinția lui Laurențiu Oanea o manifestare de solidaritate a celor 44 comune grănicerești, scoțând în evidență strălucita activitate de președinte al acesteia, Laurențiu Oanea, alături de întreg consiliul de administrație.

Adunarea a început cu un serviciu divin, după care s-au verificat și validat delegații comunelor, declarându-se adunarea legal constituită, aceasta urmând să funcționeze timp de 4 ani.

Laurențiu Oanea și-a început expozeul spunând că „această cooperativă s-a născut în urma unor lupte crâncene cu adversarii ideii cooperatiste, că a fost o pasăre Phoenix care a renăscut din propria-i cenușă.

Dezastruoasa moștenire a fostei cooperative până în 1935, a fost preluată de CAPS care a administrat averile grănicerești și a exploatat pădurile fără să întrebe și să țină cont de dorințele proprietarilor. Conducătorii CAPS-ului nu s-au putut identifica cu interesul comunelor. Sute de milioane de datorii grevau aceste averi, lucrările și munca în fabrici era complet dezorganizată”¹.

Vorbitorul își continua cuvântul menționând că „în aceste împrejurări s-a lansat în graniță ideea înființării unei cooperative cu vechiul nume care să exploateze, în regie proprie, românească, cu asentimentul și în favorul celor 44 comune proprietare, toate pădurile care acoperă întinsul considerabil al pământului grăniceresc. La 31 decembrie 1935 s-a încheiat un bilanț provizoriu care prezenta un beneficiu net de peste 4,6 milioane lei, o mare parte fiind distribuit comunelor, ca avans din cota cuvenită fiecăreia și diferite ajutoare instituțiilor culturale. Au fost ajutate aproape toate bisericile din graniță școlile, căminele culturale, persoanele lipsite”².

În această perioadă s-a dat în folosință uzina electrică a orașului Năsăud, urmând ca uzine similare să se construiască și pentru comunele de pe Valea Bârgăului și cele de După Târg, depunându-se în acest scop la Banca națională din Bistrița suma de 500.000 lei³.

În încheiere, Laurențiu Oanea a mulțumit organelor centrale, membrilor consiliului de administrație, funcționarilor superiori, conducătorilor de fabrici și tuturor grănicerilor. Au mai luat cuvântul inspectorul general Velceanu – comisar al guvernului, preot dr. Titus Mălai, Dumitru Nacu și alții.

¹ *Viitorul*, București, anul XXVIII, 1937, nr. 8692, p. 3.

² *Universul*, București, anul LIV, 1937, nr. 2, p. 22.

³ *Ibidem*.

Alexandru DĂRĂBAN

La sfârșitul lunii ianuarie 1937 a avut loc la Palatul Regal recepția în onoarea membrilor Ordinului „Regele Ferdinand I”. la manifestare a participat și dr. Laurențiu Oanea în calitate de „cavaler” al acestui ordin¹.

În ziua de 20 februarie s-a ținut adunarea generală a Comitetului Fondurilor Grănicerești în sala regiei cooperative „Regna”.

În calitate de președinte al adunării, Laurențiu Oanea a făcut a scurtă privire asupra activității Comitetului Fondurilor în ultimii ani. S-au ales membrii în noul Comitet al Fondurilor. Totodată s-a prezentat decizia de numire de către ministrul educației naționale a 12 membri, asupra cărora au fost obiecții din cauză că nu erau conform statutelor.

Președintele de ședință a propus pentru funcția de președinte al Fondurilor pe preot dr. Titus Mălai – profesor universitar, acesta fiind ales cu majoritate de voturi. Adunarea generală a ales din sânul ei pe cei șase membri ai comisiei: Dumitru Nacu – avocat, I. M. Popu – subprefect, dr. Laurențiu Oanea, dr. Tudor Dan – fost deputat, dr. Andrei Buzdug – profesor universitar și preotul Grigore Pop din Telciu. Cenzori au fost aleși preotul I. Spânul – Coșna, dr. Mihăilaș – Sântioana, Leon Leonte – Leșu și preotul Iacob Greabu din Tiha Bârgăului².

La începutul lunii aprilie 1937 s-a ținut prima ședință a comisiei de administrare a Fondurilor. După serviciul religios, toți membrii au depus jurământul în fața președintelui dr. Mălai.

Dr. Oanea a citit confirmarea alegerii comisiei din partea casei Școalelor, după care a spus că „se va studia întreaga situație a averii fondurilor, cu veniturile și cheltuielile. Trebuie să se voteze burse pentru studenți, dar după ce se va studia noua lege a învățământului universitar. S-a fixat ca până la data de 15 mai toți studenții – descendenți de grăniceri – să-și înainteze cereri. Se vor întocmi noi statute în spirit românesc”³.

Comisia Fondurilor Grănicerești s-a întrunit la sfârșitul lunii mai care a avut ca temă principală discutarea problemei acordării de ajutoare bănești pentru studenții descendenți din grăniceri și alte categorii de elevi care, conform statutului, aveau dreptul la aceasta. avându-se în vedere că aveau la dispoziție suma de 1 milion de lei, s-au votat următoarele ajutoare:

- pentru studenți de la examenele de licență și doctorat câte 6.000 lei plătibili în trei rate;
- pentru elevi de școli normale 1.500 lei;
- pentru ucenici cu 5 clase primare 500 lei;
- pentru ucenici cu 6-7 clase primare și 1-2 liceu câte 700 lei⁴.

Cei 44 delegați ai comunelor grănicerești, sub președinția dr. Laurențiu Oanea s-au întrunit la 7 aprilie 1937 în adunare generală. La ședință au luat parte și membrii „Comisiei de 8” în frunte cu prefectul Ioan Partene.

S-a prezentat de către președinte raportul general al activității cooperativei „Regna”, în care contul de profit și pierderi cu un venit de 11 milioane lei, care urma să fie distribuit comunelor. S-a votat bugetul pe 1937 în valoare de 100 milioane lei. În consiliul de administrație au fost realeși Laurențiu Oanea și Tudor Simon, iar într-un loc vacant dr. Tudor Dan, fost deputat, iar în comisia de cenzori a fost reales dr. Bejan jr.⁵.

În data de 16 mai, în comuna Rodna, s-au organizat serbări artistico-culturale în urma biruinței pe care au avut-o într-un proces, fiind împrăștiți pe un teritoriu montan de circa 50 milioane lei care le-a fost luat în perioada de dominație maghiară. Avocatul Rodnei în aceas-

¹ *Lupta*, București, anul XVI, 1937, nr. 4580, p. 4; *Curentul*, București, anul X, 1937, nr. 3228, p. 6; *Dimineața*, București, anul XXXIII, 1937, nr. 10811, p. 8.

² *Curentul*, București, anul X, 1937, nr. 3257, p. 8; *Universul*, București, anul LIV, 1937, nr. 55, p. 6.

³ *Universul*, București, anul LIV, 1937, nr. 108, p. 14.

⁴ *Curentul*, București, anul X, 1937, nr. 3345, p. 8.

⁵ *Universul*, București, anul LIV, 1937, nr. 99, p. 7.

*Activitatea desfășurată de dr. Laurențiu Oanea în anul 1937
reflectată în presa vremii*

tă cauză a fost dr. Laurențiu Oanea. Predarea terenului s-a făcut în zilele de 14, 15 și 17 mai de o comisie în frunte cu Laurențiu Oanea și dr. Lăzeanu, judecător-președinte în Bistrița.

Fiind zi de Duminică, s-a asistat la Sfânta Liturghie oficiată de protopopul onorar Simion Pop și preotul Gavril Pop, după care poporul s-a mutat în piața comunei pregătită pentru această manifestare.

Primarul comunei a deschis ședința festivă a consiliului comunal, proclamând pe Laurențiu Oanea „Cetățean de Onoare” al comunei. Au luat cuvântul dr. Lăzeanu – magistrat la tribunalul din Bistrița, dr. George Anton – avocat al Statului, notarul Nedelea, protopopul Simion Pop, Ioan Partene – prefect și dl. Domide, directorul Școlii primare și dr. Login - avocat.

La urmă a luat cuvântul sărbătoritul Oanea care a mărturisit greutățile peste care a trecut timp de 17 ani, cât a durat acest proces, dar că niciodată nu și-a pierdut nădejdea că va avea succes până la sfârșit. Cauza comunei n-a trădat-o. a trecut în revistă câteva amintiri din vremurile grele, câteva scene și manifestări de viață românească. Recomanda ca pădurea de fag de pe teritoriul montan să fie tăiată și în locul ei să fie plantați brazi, casa primită să fie dărâmată de urgență și să se înceapă construirea bisericii¹.

În a doua jumătate a lunii a avut loc la Rodna serbarea câmpenească a sădirii pomilor la care au luat parte oficialități județene și locale. Printre invitați s-a aflat și Laurențiu Oanea. A fost amenajat un parc căruia i s-a dat numele „Dr. Laurențiu Oanea”².

A existat și o presă ostilă lui Laurențiu Oanea. Astfel, în ziarul *Buna Vestire*” s-a publicat un articol intitulat „Tragedia sătenilor nășăudeni. mizeria și sărăcia desăvârșesc opera de distrugere”³. Se scoteau în evidență interesele politice ale lui Laurențiu Oanea care credea că a luat în antrepriză averile comunelor grănicerești, dar că dispunea și trupul și sufletul acestora. În data de 19 mai, sătenii din Prislop aflând că Laurențiu Oanea se afla în Năsăud la sediul „Regnei” s-au deplasat acolo pentru a-și prezenta problemele cu care se confruntau. S-a afirmat că acesta i-a înjurat pe săteni, ba chiar pus mâna în gât casierului comunei. Ziarul făcea apel în a se dispune o anchetă asupra celor întâmplare⁴.

Ziarul „Dreptatea” l-a acuzat într-un articol pe Laurențiu Oanea că, atunci când a avut loc împrumutarea comunei Rodna în procesului câștigat, a profitat de pe urma acestui fapt obligând consiliul comunal al comunei Rodna să-i voteze o donație de 200 iugăre de pădure din masivul obținut. Avocatul Oanea a trimis un drept la replică privind acuzațiile ce i se aduceau, conformând că această donație a fost făcută ca echivalentul dreptului de onorar. Acest onorariu nu însemna obținerea întregului masiv păduros, ci a unui drept de exploatare de 10 %, adică în valoare de circa 5 milioane lei. Menționa că acest lucru este dezavantajos pentru el, căci avea angajament cu un onorar de 30 %. Aceste fapte erau interpretate de ziar „nu ca un sacrificiu pentru o țărâtime oropsită, căreia pretinzi că i-ai făcut dreptate”⁵.

Tot pe adresa aceluiași ziar a fost trimis spre publicare unui memoriu întocmit de 222 țărani din comuna Rodna, adresat Ministerului de Interne, prin care cereau intervenția guvernului și sancționarea „hrăpărețului domn Laurențiu Oanea”⁶. În cele ce urmează vom publica o mică parte din acest memoriu:

„Subsemnații locuitori ai comunei Rodna, județul Năsăud, înaintăm domniei voastre d-le

¹ *Curentul*, București, anul X, 1937, nr. 3335, p. 8 și nr. 3340, p. 11; *Universul*, București, anul LIV, nr. 137, p. 10.

² Idem, nr. 3341, p. 8; Idem, nr. 138, p. 12.

³ *Buna Vestire*, București, anul I, 1937, nr. 91, p. 4.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Dreptatea*, București, anul XI, 1937, nr. 2876, p. 2.

⁶ Idem, nr. 2878, p. 4.

Alexandru DĂRĂBAN

ministru, următorul memoriu, prin care vă rugăm să binevoiți a lua în considerare cererea noastră, scutind comuna Rodna de pretențiile mult prea mari ridicate împotriva noastră de dl. dr. Laurențiu Oanea pentru dobândirea terenului montan, expropriat, în favorul comunei noastre.

Deși pe dl. dr. Laurențiu Oanea l-am primit cu călăreți, muzică și l-am declara cetățean de onoare a comunei noastre, totuși, domnia-sa a cerut și a obținut de la consiliul comunal drept onorar pădurea în suprafață de 200 iugăre. Această pădure, așa cum cere dl. Oanea astăzi, valorează circa 15 milioane lei.

Noi nu putem accepta hotărârea...”¹.

„Dreptatea” a revenit cu nou articol asupra acestui subiect prezentând metodele aplicate de dl. Oanea pentru obținerea celor 200 iugăre de pădure, publicând totodată și procesul verbal al comunei Rodna încheiat din ordinul lui. Se făcea apel către dl. Oanea ca să răspundă la următoarele întrebări:

- ce-a căutat în consiliul comunal tocmai în ziua când era împrăștierea?
- cum și-a putut permite ca în schimbul a 200 iugăre, în valoare de 1-3 milioane, să ceară alt masiv în valoare de 15 milioane lei, când toate spesele și câștigul său în prestarea serviciilor avocațiale nu se ridicau la mai mult de 600.000 lei?
- cum se califică faptul că în calitate de șef al organizației liberale din Năsăud și de amic intim al d-lui Valer Pop, intervine în perfectarea unei exproprieri consumată din oficiu, pretinzând țăranilor nici mai mult, nici mai puțin decât 15 milioane lei?².

În perioada interbelică se vehicula tot mai insistent necesitatea construirii unei legături cu Maramureșul printr-o cale ferată. În 5 iunie s-a publicat decretul regal prin care s-a aprobat deschiderea unui credit special de 430 milioane lei pe seama Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor pentru cheltuielile necesare începerii lucrărilor de construcție a căii ferate.

Având în vedere importanța acestei probleme, dr. Laurențiu Oanea, senator de Năsăud, a convocat intelectualii Năsăudului și consiliile comunelor de pe Valea Sălăuței: Salva, Coșbuc, Telciu și Romuli. Consfătuirea a fost deschisă de primarul orașului Năsăud, Ștefan Lupu.

Dr. Laurențiu Oanea a cerut avizul celor prezenți în legătură cu terenul pe care urmează să fie edificată gara mare, la Năsăud sau mai spre comuna Salva. Delegații comunei Salva și-au manifestat susținerea ca gara mare să se edifice în Salva. Au fost și unele păreri privind edificarea gării mari între Salva și Năsăud.

În încheiere Laurențiu Oanea a mulțumit participanților menționând că această linie va lega Năsăudul de Maramureș, iar mai departe cu Cehoslovacia³.

La începutul lunii august a avut loc ședința „Comisiei de 8” sub președinția prefectului Ioan Partene și în prezența senatorului Oanea care a dezbătut, printre altele, exproprierea din proprietatea comunelor grănicerești a terenului necesar construcției căii ferate Salva – Maramureș⁴.

În decursul lunii iunie a avut loc jubileul de 30 de ani al absolvenților Liceului Grăniceresc „George Coșbuc”, promoția 1907, generație din care a făcut parte și Laurențiu Oanea care a rostit o cuvântare evocând clipele petrecute în liceu⁵.

La 25 iunie a fost recunoscută ca persoană juridică asociația „Munca Grănicerească” a funcționarilor și muncitorilor Regiei Cooperative „Regna”, având următoarea componență: Dr. Laurențiu Oanea – președinte, Anton Popovici – funcționar, vicepreședinte, iar ca membri pe

¹ *Ibidem*.

² Idem, nr. 2883, p. 3.

³ *Universul*, București, anul LIV, 1937, nr. 165, p. 14

⁴ *Curentul*, București, anul X, 1937, nr. 3419, p. 8.

⁵ Idem, București, anul X, 1937, nr. 3384, p. 8; *Universul*, București, anul LIV, 1937, nr. 181, p. 12.

*Activitatea desfășurată de dr. Laurențiu Oanea în anul 1937
reflectată în presa vremii*

Tiarca Vasile, Rațiu Ioan, Skaloud Francisc și Tanco Pavel. comitetul de cenzori era format din președintele Matei Șirlincan și membrii Pintea Ioan, Nergheș Vasile, Ciupe Ioan și Monda Axente¹.

La sfârșitul lunii august a avut loc o nouă ședință prezidată de prof. univ. dr. Titus Mălai, participând și Laurențiu Oanea, vicarul Ștefan Buzilă, Vasile Bichigean directorul liceului năsăudean, dr. Tudor Dan, Dumitru Născuțiu și alții.

Problema principală care s-a aflat pe ordinea de zi a fost exploatarea parchetelor forestiere de pe muntele Dosul Stânișoarei în vederea obținerii de fonduri necesare burselor studenților, descendenți de grăniceri, aflați la studii în centrele universitare ale țării².

Dr. Laurențiu Oanea – președintele regiei cooperative „Regna” și dr. Titus Mălai, președintele fondurilor grănicerești au convocat în zilele de 4 și 5 septembrie două conferințe cu intelectualii năsăudeni.

După deschiderea ședinței, Laurențiu Oanea a vorbit despre situația fondurilor pentru bursele pentru studenți și școlari. A făcut cunoscut că necesar un nou regim pentru grănicerii ce urmau să primească ajutoare bănești, respectându-se prevederea din „Instrumentul fundațional” că „ajutoare se vor acorda numai descendenților grăniceri din cele 44 comune confiniere” de unde rezulta că numai fii grănicerilor care locuiau în aceste comune, nu și a altor ce cu generații în urmă au părăsit zona.

A doua problemă dezbătută a fost grija specială pentru școlile năsăudene, în mod special liceul grăniceresc. S-oa marșat ideea că trebuiau recrutați profesori titulari, persoane didactice distinse, asigurându-se obligatoriu acestora locuințe, lemne de foc gratuite pentru a rămâne definitiv în Năsăud.

În încheiere, dr. Laurențiu Oanea a redactat o moțiune în care au fost sintetizate toate concluziile și hotărârile luate, urmând ca toate acestea să fie luate în considerare la redactarea noilor statute, iar punctul principal al întâlnirii cu intelectualii năsăudeni că acordarea burselor să fie acordate doar tinerilor care au părinți domiciliați pe teritoriile celor 44 comune grănicerești³.

În 19 septembrie a avut loc Congresul Căminelor Culturale din județul Năsăud la inițiativa echipei regale aflate la Șanț. Ședința s-a ținut în sala festivă a „Regnei”, sub președinția vicarului Ștefan Buzilă, care a fost votat în această calitate de întregul congres. A fost prezent și Laurențiu Oanea ca vorbit în numele instituțiilor economice grănicerești și importante realizări ale acestora. A promis că toate cheltuielile cu buna funcționare a căminului județean vor fi susținute de „Regna”⁴.

În toamna anului 1937 Laurențiu Oanea a fost cel ce a organizat o vânătoare regală pe teritoriile lui Tudor Dan din comuna Cușma. În afară de suveran au mai luat parte și alți invitați⁵.

Un personaj de seamă din zonă a fost și profesorul pensionar Teodor Șimon – vicepreședinte al „Regnei”, după ale cărei planuri s-au edificat două școli în Rebrîșoara, una pe Valea Gersa și cea de-a doua în cătunul „Peste Someș”. Cu această ocazie acesta a fost sărbătorit, la această sărbătoare menționându-se că o contribuție considerabilă la ridicarea școlilor a avut-o „Regna” sub președinția lui Laurențiu Oanea.

În 20 decembrie 1937 au fost programate alegeri pentru Camera Deputaților, iar pentru

¹ Idem, nr. 3395, p. 10.

² Idem, nr. 3437, p. 8.

³ *Universul*, București, anul LIV, 1937, nr. 250, p. 4; *Curentul*, București, anul X, 1937, nr. 3453, p. 11.

⁴ Idem, nr. 263, p. 12.

⁵ *Buna Vestire*, București, anul I, 1937, nr. 182, p. 3.

Alexandru DĂRĂBAN

Senat în zilele de 22, 28 și 30 decembrie.

În capul listei la Cameră, PNL l-a avut pe Dumitru Manu, iar la Senat pe Dumitru Nacu. În afară de aceste candidaturi s-au mai depus liste și pentru Colegiul consiliilor comunale și județe, PNL desemnând ca și candidat pe Laurențiu Oanea¹.

La 31 decembrie s-au dat publicității primele rezultate parțiale în care câștigător pentru consiliile comunale și județene a ieșit câștigător Laurențiu Oanea².

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud
Fondul „Victor Moldovan”,
Campanie electorală din perioada interbelică în Bistrița-Năsăud (1919-1931)

¹ *Curentul*, București, anul X, 1937, nr. 3532, p. 9; *Universul*, București, anul LIV, nr. 329, p. 14; *Dimineața*, București, anul XXXIII, 1937, nr. 11116, p. 8.

² *Universul*, București, anul LIV, nr. 358, p. 6.

DIN GRANIȚĂ

Valahii civilizați

Acesta e întreg titlul acelei broșuri, pe care a scris-o Hentaller Lajos, deputat dietal, și care în traducere românească e: „Valahii civilizați, vreo câteva observări la zvârcolirile Românilor“.

Toată broșura se extinde pe 16 pagini, dar aceste 16 pagini sunt prea destul spre a umple de amărăciune pe fiecare român, când vede, că astăzi se poate, ca o națiune întreagă să fie înfierată ca o bandă de hoți și bandiți, ca un popor necult, care nu e capabil a se ridica la o cultură, ci numai să fie aservit, - fără ca defăimătorul să vină pedepsit, - ba ce e mai mult, în mod indirect să cuteze a comite proclamațiuni revoluționare spre a da nou material de ură atunci, când mai multă lipsă avem de pace și bună înțelegere...

Incidentul, din care deputatul dietal Hentaller a fost îndemnat a scrie această broșură, se vede chiar pe pagina primă, adică multele plângeri ridicate din partea românilor contra maghiarilor, pe când maghiarul a fost „cel mai drept“ față cu naționalitățile. Românul însă a comis față cu maghiarii mii de atrocități, din care se vede, că gradul lui de civilizație e ca al canibalilor și, la fine, provoacă pe români combinate cu fapte cele înșirate de dânsul.

Nu e perfid a reîmprospăta astfel de lucruri, ci din contră e un ce de dorit, ca să se descrie toate, fie plăcute, fie rele, despre orișicine, căci numai așa poate învăța posteritatea din cele trecute.

Nimeni nu are să se supere, dacă ni se spune cine au fost antecesorii săi.

E lucru perfid însă atunci când cineva fapta unui criminal ori hoț și jefuitor o aruncă în fața întregului popor din care face parte și e lucru și mai perfid a arunca în fața unui popor atare fapte, care nu numai că nu se pot documenta, dar nici nu s-au întâmplat, ori dacă s-au și întâmplat, acele s-au petrecut cu totul altmintrelea și ca efecte au avut anumite cauze notorii.

„Stilul este omul“ și noi fără a face mult comentariu, vom trece de-a dreptul să cunoaștem mai de aproape această „măreață“ scriere demnă de autorul ei.

Hentaller începe cu următoarele: „Abia „trece săptămână, abia ziuă, ca valahimea din Ardeal ori din România să nu „îndrepte vreun atac contra noastră, contra maghiarilor. Astăzi junimea nobilă română apelează la presă, mâine oarecare foaie din Transilvania descrie pe maghiar așa, ca și cum fiii acestei națiuni, laolaltă și fiecare separat, cel puțin ar fi neguțători de sclavi din America de Sud, - și lucru firesc, că bravi români moderni sunt victimele; ei sunt indienii cei cu piele roșie. Pe lungă numirea de barbar, aceea e cea mai puțin ce mai aruncă asupra noastră, că ne însușim să apăsăm popoarele ce trăiesc în patria noastră. Aceasta însă, rotunjește afirmare nedreaptă!

Maghiarul acum tocmai atât de puțin „voiește să apese pe celelalte neamuri, pe cât de puțin s-a însușit în trecut să le subjuge. Maghiarul, de atunci de o mie de ani de când posedă acest pământ, a fost totdeauna răbdător și drept față cu naționalitățile. E răbdător, drept și lăsător chiar și astăzi.

Valahii civilizați

Maghiarul întru atâta a fost de liberal față cu naționalitățile, încât a exclus de la gustarea drepturilor constituționale o mulțime mai mare de cinci milioane de maghiari, înmulțind cu miile numărul acelor care, gustând privilegiile de nobili au fost primiți între barierele constituției“...

„La anul 1848 Ardealul a fost împreunat cu Ungaria. Prin aceasta s-a fost satisfăcut tuturor gravaminelor românilor. Dar valahii din Ardeal, mai ales în urma agitațiunii colonelului de grăniceri Urban, au luat poziție contra maghiarilor. Urban și-a câștigat vreo câțiva misei îmbrăcați în surtucuri spre scopurile sale și cu conlucrarea acestora a sedus masele inculte prin aceea, că împăratul austriac mai înainte cu un deceniu a șters robotul iobăgesc, dară domnii cei răi maghiari au ascuns dinaintea poporului acest ordin al împăratului. După aceea în numele împăratului a promis poporului valah liberare de dare pe doi ani și l-a asigurat, că ce posesiune va lua de la maghiari, aceea o va împărți între sine. Pe lângă astfel de promisiuni a jurat credința împăratului.

Conducătorii valahi încă atunci au avut înaintea ochilor dărăbunirea Ungariei. În fantasia lor au împreunat Ardealul cu Muntenia și Moldova și harta Daco-României celei mari a fost gata. Prefecții români au stat în fruntea maselor valahe fanatizate și în Ardeal au comis cruzimi atât de înspăimântătoare, încât la aurul acelor monstruoșități îngheață sângele în vinele noastre.

Mai în jos voi specifica și aminti cazuri speciale, cum și-au început românii moderni, numiți apreciați, lucrarea lor civilizatorică. Acum numai în general amintesc aici genurile acele de cruzimi alese, cu care hoardele fanatizate și fără suflet au torturat pe sârmanii maghiari. Legând oameni între două scânduri îi tăiau în două cu fereștrăul și femeile trebuiau să privească până în capăt la acest martiriu îngrozitor. Cele mai multe au înnebunit la vederea unor asemenea lucruri. Pe alții îi „răstigneau pe porți și îi foloseau drept țință și exercițiu de tir. Pe mulți îi legau goli de arbori și pe aceștia furiile, dezbrăcate de simțămintele femeiești, îi gâdileau și înțepau până mureau. Erau și de aceia pe care îi frigeau la foc încet. Erau de aceia, pe care îi ungeau cu rășină și îi ardeau în loc de torțe. S-a întâmplat că au măcelărit familii întregi între cele mai înspăimântătoare chinuri, înaintea gloatelor valahe tâlhărești nu era nimic sfânt. Cetățeni maghiari, femei, copii de țâță erau beliți, răstigniți, aruncați bucați în fântâni, pârliti cum se pârlesc porcii, casele și alte edificii erau aprinse”. Și, în fine, la pag. 16 își dă verdictul: „Da, păcătoși au fost conducătorii valahimii și păcătoase sunt aceste generațiuni și astăzi, pentru că amețesc nu ,numai partea orbită a valahimii, dar fac nebună pe întreaga lume civilizată“...

Anii 1848-1849 au fost așa de bogați în evenimente, încât oricâte scrieri s-au publicat până acum despre acelea, ca volume groase, ca memoriale, colecțiuni de acte publice, cronice, articole, polemici, etc., totuși însuși ministrul Trefort își descoperise odată părerea sa de rău într-o epistolă publicată înadins că istoria acelor ani încă nu este scrisă. Așa este, ea încă nici până în ziua de astăzi nu este scrisă.

Noi, românii, ce avem până astăzi? Câteva părți din istoria Transilvaniei scrise de Papiu Ilarian, de un anonim în cartea intitulată „Die Rumänen der oesterreichischen Monarchie“, de George Bariț și mai în urmă de N. Popea în cartea „Memorialul lui Șaguna“. Urmarea este, că alții în alte limbi adună și publică necurmat, bun, rău, adevărat și fals, unele peste altele, adevărul se întuneacă și dauna cea mai grea cade și de aici cel puțin până una altă tot numai pe români. Am ajuns că după ce istoria mai veche a patriei este mai demult scâlciată și falsificată, astăzi chiar evenimentele, care s-au petrecut dinaintea ochilor noștri, mai ales dacă se reduc la români, sunt sau negate cu totul, sau interpretate spre înfierarea noastră. Documente publice întru tot autentice sânt tractate ca neexistente, ca minciuni, atunci când la altele, care sânt în favorul adversarilor, se dă valoarea cea mai exagerată. Se pune temei foarte mare pe cruzimi comise de români, se observă însă tăcere aproape absolută asupra tuturor atrocităților însutit

Valahii civilizați

mai multe și mai teribil comise de alții, și precum arătarăm la începutul acestor întâmplări, dl. Hentaller Lajos în broșura sa rivalizează în punctul acesta cu alți falsificatori de adevăr¹.

Din aceste cauze mi-am propus a combate cele ce le scrie domnul Hentaller și anume a censura această scriere în genere, și apoi a urmări și cazurile speciale, pe care le înșiră, arătând parte falsitatea, parte necorectitatea celor scrise într-atâta, încât îmi stau la îndemână date și documente autentice. Sunt însă trei motive, care mă îndeamnă, ca să apuc peana spre a combate acest pamflet.

1. Pentru că domnul Hentaller vrea să demonstreze că părintele meu a fost un tăciunar, un boț dimpreună cu toți câți au însoțit pe colonelul Urban în anul 1848-1849, despre care istorisește cele mai mari crime ce numai se pot comite.

2. Pentru că chiar la finea broșurii, la pag. 16, ne provoacă: „Combateți faptele înșirate de mine și combaterea să o documentați cu fapte, nu numai cu vorbe goale, că maghiarii în decurs de 1000 de ani au comis numai a suta parte din acele barbarii, cu care acești următori moderni a românilor au voit a civiliza pe maghiarii asiatici“.

3. Pentru că națiunea română e înfierată în această broșură ca poporul cel mai barbar de pe fața pământului, încât nu ar fi bună decât stârpită, ori dacă nu, cel puțin aservită ca una ce nu e capabilă de cultură. Domnul Hentaller nu ne comunică și nu citează izvoarele de unde a putut înșira atâtea barbarii comise de români. Toate le înșiră așa, ca și cum însuși ar fi fost martor ocular la toate. Că nu a fost se poate vedea din modul scrierii sale, din care apare a fi mai mult un băiețandru, care se înfurie de toată vorba și crede tot ce aude.

Spiritul broșurii e revoluționar, în dânsa se oglindește mai toate proclamațiunile anului 1848-1849, după care a scris autorul...

După cum voi arăta mai jos, dl. Hentaller a luat aceste proclamațiuni și tot ce a aflat în dânsle, ca omoruri, etc., le-a reprodus aproape din cuvânt în cuvânt, fără de a căuta, că adevărate sunt toate câte le-a publicat Kossuth spre a înfuria pe celelalte popoare asupra românilor. Iată, aceste proclamațiuni formează izvorul, de unde a scris el toate atrocitățile câte le înșira și, respectiv, decopiază. Autorul, înainte de a trece la înșirarea atrocităților și omorurilor ce s-ar fi comis de români, la pag. 8 vrea să arate, că acelea s-au făcut după un plan cugetat de către comitetul din Sibiu, de unde s'-a plănuțit tot măcelul, trimițându-se circulare prefectilor valahi...

Mai departe înșiră Hentaller ca deducțiuni din cele spuse până aici următoarele: „Și când comitetul românesc le-a pregătit toate bine, s-a început munca barbară, măcelul, ca și care abia arată istoria. Astfel de terorizări nici chiar în biblie nu citim. Dar să vedem faptele: înaintea cetei de bandiți valahi nimica nu a fost sfânt. Pe sate erau la ordinea zilei belirea cetățenilor, muierilor, copiilor sugători maghiari, răstignirea pe pereți, aruncarea lor în fântâni, fiind tăiați bucăți, pârjolirea ca pe porci, aprinderea caselor și a altor edificii, sfărâmarea tuturor mobilelor, răpirea averii, virtualelor, celariilor, grânelor, comorilor de aur și argint, din care se împărțeau Urban și soții săi eroi Micaș, lancu, Moga, Dobran, Prodan, Axente Sever și principalii sași“.

De aici încolo începe a înșira apoi mai multe comune, unde s-ar fi comis astfel de crime, care în mare parte le atribuie colonelului Urban și soților săi.

Vor fi rari acei cărturari români, care să nu știe, că colonelul Urban a fost la regimentul al II-lea românesc de la Năsăud și dânsul a fost acela, care a condus destinele acestui regiment în anii de tristă memorie 1848/1849.

Nu numai persoana lui Urban e atinsă aici, ci întreg regimentul al II-lea, pentru că Urban nicăieri nu a fost singur, chiar să fi fost și la comiterea atâtor omoruri, ci e de înțeles Urban cu grănicerii săi, ori după cum îi numește autorul, hoarde de bandiți...

¹ *Tribuna*, Sibiu, anul VIII, 1891, nr. 133, p. 529-530.

Valahii civilizați

Ar trebui să fiu foarte lung, dacă aş arăta toate meritele acestui regiment de la înființarea sa până după anul 1848. Aceasta ar fi o istorie întreagă. Cei ce voiesc să cunoască câteva liniamente, vor citi istoria scrisă de Treuenfest, până când va putea ieși la lumină adevărata istorie a acelor bărbați grăniceri, care au apărat patria și Tronul. Până atunci însă să stăm numai față cu dl Hentaller în anii 1848/1849.

În genere nu sunt adevărate afirmațiunile d-lui Hentaller, că Urban ar fi stat în legătură cu Iancu, Moga, Axente Sever, etc. Urban, ca comandant militar, stătea numai sub comandantul din Ardeal baronul Puchner. Dintre grăniceri nici unul n-a părăsit teritoriul de graniță fără mandat de la comanda supremă. Cei dintâi care au ieșit, au fost soldați din batalionul I., condus de maiorul Leon Pop în Ungaria, ale cărui fapte sunt descrise chiar și la ministerul de război din Buda în urma ordonanței ministeriale din 16 august 1848, nr. 3266/99. Colonelul Urban numai în luna lui septembrie a pășit afară din teritoriul regimentului, atunci când a pornit spre Reghinul săsesc asupra secuilor, adunați la Agyagfalva, și a avut ciocniri la V.Szt.-Ivan, apoi asupra Clujului, la Dej, de unde a alungat pe Teleki Sándor și Katona Miklós până la Baia Mare și apoi s-a reîntors iarăși la Cluj, de unde raportează că în urma acelor doi conducători rebeli a dat numai peste sate arse și ruine fumegătoare, pentru că acei doi boieri, încă avuseră pasiunea satanică de a omorî și a da foc pe unde treceau. 32 Români află spânzurați, pe care Urban a dispus să-i ieie din furci și să-i înmormânteze. Din Cluj vice-colonelul Urban emite o proclamațiune către popor despre această expediție, care se află publicată în „Winterfeldzug“ pag. 182-184 și în „Gazeta Transilvaniei“ din 1848, nr. 102, pag. 418; aceea fără nici un comentariu este de cuprinsul următor:

„În pozițiunea mea n-am drept să dau proclamațiuni, eu însă mă simt obligat, ca cu trupele imperiale mie subordonate să pun capăt războiului civil, domniei teroriste a rebelilor ungurești, rapacității și prădăciunilor.

În expedițiunea mea din urmă bravele trupe împărătești au aruncat din pozițiunea cea tare de la Dej pe 14 mii de vrășmași, care aveau 16 tunuri; comandanții poltroni Katona și Teleki Sandor fugind cu concubinele lor, lăsară hoardele de capul lor, care pe bolnavi în grija noastră, noi am îngrijit de aceștia frățește și ei sânt siguri. Din contră vrășmașii își însemnă calea lor ca bandiți, tăciunari și hoheri, precum sunt. 32 de Români am pus eu ca să fie luați din furci și astrucați.

Eu am avut dreptul, ca să prefac în cenușă Dejul, unde și femeile au împușcat tâlhărește asupra trupelor mele; acel oraș însă a fost cruțat de foc și de jefuire.

Din epistole și circulare aflu, că primăriilor din comitatul Solnocului li s-a poruncit, ca să deie prinși pe toți românii câți juraseră credință la Năsăud.

Deci eu declar cu voință tare, neînduplecată și pe bravura trupelor împărătești subordonate mie, că:

1. Oricare primar, notar, jude, jurat al unei comune, care nu mă va înștiința pe mine despre adunarea sau apropierea trupelor rebele, sau oricare va înlesni înaintarea vrășmașului va fi împușcat.

2. Orice comună, prin care trec eu cu trupele mele, scoate steag alb sau negru-galben; locuitorii au să cunoască dreptul împăratului, se supun la legea marțială și la ordinele generalului comandant al țării.

3. Locuitorii fiecărei comune depun armele și munițiunile le administrează autorităților militare. Cel care lucră în contră, ascunde arme și munițiune, va fi împușcat, case locuite, în care după aceea se vor descoperi arme și munițiune, vor fi date pradă, după aceea se vor ruina cu totul.

4. Până unde ajunge puterea omenească și voința bună, eu stau bun pentru viața și averea persoanei; din contră declar, că pentru oricare român spânzurat sau altminterlea omorât din cauză, că fost credincios către împăratul vor fi spânzurați câte doi maghiari.

Valahii civilizați

„Către voi românilor mă îndrept eu cu dojană serioasă, ca să nu faceți rău la nici un căzut în prinsoare și cu atât mai puțin să-i omorâți, să respectați salvardia mea, averea domnilor răpită și împărțită nesmintit să o puneți la loc, să vă conțineți de la orice altă răpire și pradă, pădurile domnilor să nu le atacați, peste tot să vă feriți de orice faptă violentă, infamă sub pedeapsa morții.

Voi vedeți, românilor, că cauza împărătească cea dreaptă învinge; rebelii în partea cea mai mare sunt risipiți, mulți au căzut, mulți trădători s-au supus necondiționat.

Ordinea legală trebuie să fie restaurată, noi trebuie să avem încredere unii către alții, căci adecă noi trebuie să trăim frățește unii lângă alții.

Deci încă o dată, români, maghiari, germani, etc., sub pedeapsa morții, respect siguranței persoanei și proprietății, apărarea vrășmașului celui nearmat, sedus în partea cea mai mare prin o partidă vană și setoasă de a domni, însă moarte rebelilor, trădătorilor familiei domnitoare și a monarhiei întregi“.

Această proclamațiune e de adevărată valoare istorică, sâmburoasă, scrisă în termeni militari scurți, e sâmburoasă și foarte caracteristică pentru modul de a purta Ungurii război în această țară¹...

În toamna anului 1848, pe când veneau la Năsăud cu zecile de mii români, sași și mulți și dintre maghiari, ca să joare credința sub stindardul împărătesc, Urban îi jura pe toți și le da „pajura împărătească” (o adeverință despre depunerea jurământului prevăzută cu sigiliul regimentului, scrisă de Urban, căpitan aud. Schottel, căpitan Clococanu și locotenentul Domide.

Contra tuturor acelor, despre care s-a adevărit, că au fost la Năsăud să joare sub steagul împărătesc, s-a început persecuțiune. Toți au trebuit să-și părăsească vetrele. Altmintrelea cădeau în cursă, ce era pe acel timp din trei lemne și se numea și stater. Astfel spânzurară, la Baia-Mare pe Petru Roman, notar din Mănăștur, pe judele și pe cantorul de acolo, acești doi de pe urmă au fost frați dulci și au lăsat după sine 12 copii sărmani și 2 văduve, la Carei pe judele și pe un alt român din Racova. Iar pe preotul român din Medieșu, pe Dimitrie Cherecheș și pe un număr mare de români, pentru că și din Medieșu au mers vreo doi cu învoirea lor la Năsăud, îi arestară, îi traseră înaintea statutului și deși nu-i tocmai spânzurară, îi bătură pe toți în fiare, îi lipsiră de toate averile și-i trimiseră în temniță la Carei, unde au robit sub tot timpul revoluțiunii, rămânându-le soțiile cu orfanii pe uliți. (Vezi „Gazeta Transilvaniei” din 1851 nr. 80 pag. 330).

Mai departe românii din districtul Chioarului au fost călcați și spoliați de insurgenți de averile lor mobile, omorâți, jefuiți, torturați și casele aprinse.

Poporul românesc din districtul Chioarului, nemaiputând suferi atâtea atrocități, pe la 4 octombrie 1848 au îndreptat către patronii lor de la Năsăud următoarea suplică scrisă cu litere cirile:

„În Christos Mult Doriți prea milostivi ai noștri buni Patroni de la Năsăud!

Cu multe jalbe și cereri v-am supărat înaintea trimiterii acesteia și până acum nici un ajutor n-am putut dobândi. Din care pricină și noi credem, că pentru turburarea neamului unguresc nu s-au putut împlini ale noastre umilite cereri, pentru care nu cu ponos suntem până acuma, iară în cea mai de pe urmă cu umilită rugare îndrăznim a mai supăra și a ne ruga, ca cei ce sânt era mai de aproape de granița țării Ungariei, care totdeauna suntem mai lesne de a ne împiedeca în vrajba lor, care neamul românesc în satele cele mai de aproape de granița lor foarte sânt întristați și tulburați atâta, cât mai siliți suntem a fugi de la averile noastre la păduri pentru multa stricăciune ce o fac cu românii creștini ungurii, precum în trimiterile cele mai înainte v-am arătat. Pentru aceea dată ca să scăpăm norodul nostru cel român la întoarcerea

¹ Idem, nr. 134, p. 533-534.

Valahii civilizați

Ministerului Unguresc umilit ne rugăm, ca să nu pregetați a ne da un păstor norodului, anume pe cunoscutul domnul Dâmbu de la Zagra, care ca un părinte va ocârmui neamul nostru, sub a căruia poruncă și cuvânt tare vom fi plecați și ascultători și noi norodul vom fi mai cu îndrăznire apărători ca cătanele pe seama noastră.

După care așteptând în satul Fânațe, fiindcă acolo se află casa de îndemână de locuință împărătească și este de îndemână de granița ungurilor și la toate satele Chioarului.

Că de nu-l vom dobândi doritul acesta spre așezarea norodului, norodul foarte este turburat, că precum nu este turma oilor bună fără păstorul său, așa și norodul fără de cap. După care umilită rugare în cea mai scurtă vreme și așteptare rămânem. Stau lui în Chioar-district 4 octombrie 1848. Ale Mărilor noastre umiliți slugi, locuitorii satelor Berința, Lețchia, Plopiș, Trestie, Fânațe, Mănăștur și alte sate ale Chioarului¹.

După cum se vede din însăși scrisoarea, vice-colonelul Reininger încă în aceeași o îndorsa locotenentului în pensiune Atanasie Moț Dâmbul, care a și plecat pentru a pune stavilă tuturor atrocităților ce se comiteau în districtul Chioarului, cum și pentru a înfrâna pe comandantul cetelor maghiare...

Toate aceste crime se află descrise de Atanasie Moț Dâmbul în „Waffentathgeschichte“, compusă de dânsul în urma ordinului comandai militare și înaintată la locurile mai înalte prin guvernatorul civil și militar în anul 1851.

În acea descriere, al cărei concept în fragmente a rămas la familie, iar acum în mâna mea, se numără mai multe spânzurători și omoruri, care după ce nu sânt comise într-un mod atât de înfiorător, după cum sunt cele descrise de domnul Hentaller ca comise de români față de maghiari, nici nu le mai amintesc...

Am tratat această chestiune poate mai mult decât merită, numai însă pentru a documenta adevărul pe bază de documente autentice, cu atât mai vârtos, cu cât chiar martori oculari mi-au mărturisit tot astfel. Din aceste, onoratul cititor se poate convinge că ce autenticitate poate să aibă celelalte afirmațiuni ale d-lui Hentaller Lajos, scrise sau mai bine (dis decopiate din proclamațiunile războinice ale lui L. Kossuth din anii 1848-1849¹).

(Continuare în numărul viitor)

¹ Idem, nr. 135, p. 537-538.

10 Mai prag de istorie

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Ziua aceasta poartă în sine, mai ales în grelele împrejurări ale clipei de față, toate semnificațiile unei istorii, ce n-a cunoscut decât prea rar sărbătorile, ci mai des încruntările de destin, menite să călească voința unul întreg neam, pentru a-și făuri, din sânge și din jertfă, viitorul său de independență și de libertate.

Semnificațiile înseși ale acestei zile pot pune întreg accentul pe încrucișările de drumuri, străbătute de nația românească, numai cu spada în mână, pentru a-și păstra, neatinsă, ființa ei și pentru a se integra, cu noua dinastie, în orizontul larg al civilizației occidentale.

Din clipa când Carol de Hohenzollern a pășit pe pământul României, în acea zi de Mai 1866, se poate spune că vechile Principate, abia unite, au rupt cu mentalitatea atârării de alte popoare, pentru a-și înscrie, prin afirmare proprie, numele în istoria Europei. Iar câștigarea independenței, la alt 10 Mai, 1877, n-a făcut decât să consfințească acest pas, dând Domnitorului român putința unei libere mișcări, pentru acrea țării sale cadrul unei rapide propășiri pe tărâm militar, politic și economic.

Mica armată română, ce-și primise botezul focului la Plevna și Grivița redat neamului întreg prestigiul aureolat mai târziu, în ziua Regalității, prin Coroana simbolică, turnată din oțel.

Oțelul și nu aurul au făcut deci temeiul Regatului român de odinioară.

Și tot oțelul este semnul sub care neamul acesta a trebuit să lupte, și în 1916, ca și acum. în cea mai teribilă înclăștare a lumii, pentru a-și apăra, cu sângele celor mai buni fii, idealurile sale de unire, ca și patrimoniul spiritual, moștenit de la Carol dar care își are obârșia tocmai sus, în paginile de cronică ale lui Mircea Basarab, Ștefan cel Sfânt și Mihai Viteazul, de a fi oricând pavăză creștinătății.

Astăzi, 10 Mai este sărbătorit într-un singur fel: prin lupta înverșunată dusă de fiii acestui neam, pe pământul nostru, pentru a ne apăra nu numai „sărăcia și nevoile și neamul”, ci însăși existența noastră ca stat, însăși dănuirea noastră în acest colț al continentului.

Și istoria, care nu cunoaște niciodată biruințe fără jertfe, va ști să răsplătească, în cuget drept, întreg trecutul de lupte ai neamului românesc, dându-i, din nou, ceea ce a râvnit totdeauna: pace și libertate.

Sărbătorim liturghisind la căpătâi de destin acest 10 Mai. Se spovedește, lângă cetania de acum, toată revărsarea eroismelor noastre, și respiră eternitățile Neamului. E o împărtășanie sfântă cu fapta și jertfa lui Valter Măracineanu din parapeturile Plevnei, cu bravura de legendă a celor cu sângerânde nespuse de grele de pe întinsurile din Răsărit

O rechemare a liniștii ocrotitoare de primejdii.

Zece Mai de astăzi face să aruncăm punțile încrederii peste greul zilelor, arcuind speranțele la alte 10 Mai când pasul apăsător al victoriei va răsună din nou pe câmpul Cotrocenilor. Ea ne dă cutremurătoare tărie în Rege și Armată, cei doi factori ce vor ști să ne ferească de primejdiile prăbușirilor.

Emil BOȘCA-MĂLIN

Jertfele de până acum ne îndreptătesc la rod bogat - asta trebuie să se priceapă. Noi suntem logodiți cu sângele și pământul nostru de medalie rotundă, cu brazda drepturilor noastre. Nu plecăm de aici. Nici o furtună nu ne poate mătura! Stăm lângă ceasloave, lângă cimitire și vetre, lângă credințe pe care nimeni nu ni le poate clinti. Norodul nostru și Armata sunt înfrățiți cu toate clocotele istoriei și țin crâncen la juruirea drumurilor din bătrâni. Privirile tuturor străbat dincolo de pârlolul de azi, spre înseninările ce vor trebui să vină. Gândurile priponite de stâlpii nădejdlor așteaptă o haină de sărbătoare, un alt 10 Mai.

Nouă, generației de azi, să nu ni se dea alt sprijin, că nu-l vom primi. Credem și mărturisim numai aceea ce au crezut și sângerat generația războiului trecut. Hotărârile de acum un sfert de veac sunt și ale noastre.

Clemenceau spunea odată : „A muri nu înseamnă nimic. Trebuie să învingi vremile. Și, atunci, și cel mai slab va avea partea de glorie. Sosește în viața neamurilor o oră când trece peste oameni un uragan de epopee”.

Uraganul îl trăim acum, în acest 10 Mai.

Armata și noi toți.

Este drept că rănilor ne dor. Așa cum ne doare întreaga istorie. Vindecarea lor stă însă în noi. Nici un prieten nu poate să le înlăture, ci numai aspra, neînduplecata noastră hotărâre și curaj.

Avem multe cruci. Atât de multe încât n-avem răgazul să le numărăm azi. Ele nu pot fi ascunse și nici uitate - cum spunea odată locotenentul Colan, prietenul din cetatea Brașovului întors de pe front. Le putem săruta numai azi, odată cu binecuvântarea sufletului de sub ele.

10 Mai...

Vin azi să ne vorbească fețele istoriei, să ne întărească în ideea dreptății noastre, care este una singură și nedespărțită. Auzim povața altor vremi și va trebui să ascultăm de ea. Numai de ea!

Când nedreptățile mușcă din noi, cum am putea să uităm dreptatea?

Noi, popor mic dar drept, am fost călăuziți numai de simțul dreptății. N-am bruscăt suflete, n-am oprit respirația națională a nimănui, procurorii n-au ostenit în rechizitorii și temnițele nu s-au populat cu violenții scrisului altui neam. De aceea nu se poate ca alcătuirile de mâine să nu dea răsplată jertfei acelora ce au murit cu glasul înăbușit în morminte. Nu se poate!

De aceea noi credem mereu în Dreptate, în Armată și în Rege.

10 Mai, 1944.

Prag de istorie, oază de nădejdi.

Sursa: *Curentul*, București, anul XVII, 1944, nr. 5830, p. 1.

COMUNISM

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1878-1879)

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Nr. crt.	Numele și prenumele celui născut	Data nașterii	Numele părinților	Vârsta la 21 Octombrie 1948
1	Pop Ana	1 ianuarie 1878	Pop Alexandru și Mărina	70 ani ¹
2	Buia Ileana	4 ianuarie 1878	Buia Maței și Ioana	70 ani ²
3	Cârcu Alexandru	8 ianuarie 1878	Cârcu Ieremie și Docia	70 ani ³
4	Sfrângeu Ioan	16 ianuarie 1878	Sfrângeu Ilie și Nastasia	70 ani ⁴
5	Joja Ioan	17 ianuarie 1878	Joja Petre și Todora	70 ani ⁵
6	Costan Alexandru	18 ianuarie 1878	Costan Costan și Anisia	70 ani ⁶
7	Petri Ioan	8 februarie 1878	Petri Gavrilă și Iftinia	70 ani ⁷
8	Joja Dănilă	11 februarie 1878	Joja Ioan și Maria	70 ani ⁸
9	Măriuş Ioana (Flore)	20 februarie 1878	Măriuş Gabriel Flore și Paraschiva	70 ani ⁹

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1873-1879), f. 35(v.) – 36 (f.), poz. 1.

² *Ibidem*, poz. 2.

³ *Ibidem*, poz. 3.

⁴ *Ibidem*, poz. 4.

⁵ *Ibidem*, poz. 5.

⁶ *Ibidem*, poz. 6.

⁷ *Ibidem*, poz. 10.

⁸ *Ibidem*, f. 36(v.) – f. 36(f.), poz. 11.

⁹ *Ibidem*, poz. 13.

Alexandru DĂRĂBAN

10	Costan Ioan Maxim	6 martie 1878	Costan Maxim și Ileana	70 ani ¹
11	Mihăilă Ioan Roman	15 martie 1878	Mihăilă Roman și Ileana	70 ani ²
12	Clipotă Cosma	15 martie 1878	Clipotă Echim și Nastasia	70 ani ³
13	Fără nume	8 aprilie 1878	Oanea Pantelimon și Palagia	70 ani ⁴
14	Petrașcu Maxim	12 aprilie 1878	Petrașcu Petre și Floarea	70 ani ⁵
15	Tahâș George Ioana	13 aprilie 1878	Tahâș George și Ogenia	70 ani ⁶
16	Jiga Matroana	13 aprilie 1878	Cirilă Nastasia, fată căzută	70 ani ⁷
17	Andronesi Ioan	16 aprilie 1878	Andronesi Pantilimon și Todora	70 ani ⁸
18	Banu Anisia, țigancă de sat	17 aprilie 1878	Banu Ion și Cosmina	70 ani ⁹
19	Lazar Maria	26 aprilie 1878	Lazar Indrei și Matroana	70 ani ¹⁰
20	Andresi Todor Ana	1 iunie 1878	Andresi Todor și Maria	70 ani ¹¹
21	Sohorca Alexandrina	1 iunie 1878	Silviu B. Sohorca, preot și Laura	70 ani ¹²
22	Mihăilă Nastasia	21 iunie 1878	Mihăilă Grigore și Ioana	70 ani ¹³
23	Pop Ioan Măriuca	4 iulie 1878	Pop Iacob Ioan și Saveta	70 ani ¹⁴
24	Dobzeu Ana	7 iulie 1878	Dobzeu Donisă și Varvara	70 ani ¹⁵

¹ *Ibidem*, poz. 15.² *Ibidem*, poz. 17.³ *Ibidem*, poz. 18.⁴ *Ibidem*, f. 37(v.) – f. 38(f.), poz. 24.⁵ *Ibidem*, poz. 25.⁶ *Ibidem*, poz. 26.⁷ *Ibidem*, poz. 27.⁸ *Ibidem*, poz. 28.⁹ *Ibidem*, poz. 29.¹⁰ *Ibidem*, poz. 32.¹¹ *Ibidem*, f. 38(v.) – f. 39(f.), poz. 37.¹² *Ibidem*, poz. 38.¹³ *Ibidem*, poz. 39.¹⁴ *Ibidem*, f. 39(v.) – f. 40(f.), poz. 50.¹⁵ *Ibidem*, poz. 52.

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1878-1879)

25	Fără nume	19 iulie 1878	Sohorca George și Melania	70 ani ¹
26	Mihăilă Ilie	1 august 1878	Mihăilă Filip Gacea, fată a Il-aoară căzută	70 ani ²
27	Cârcu Raveca	4 august 1878	Cârcu Iacob și Ana	70 ani ³
28	Bădeu Ilie	4 august 1878	Bădeu Irina, fată căzută	70 ani ⁴
29	Pop Domide	27 august 1878	Pop Samson și Dochia	70 ani ⁵
30	Costan Maria	27 august 1878	Costan Nechita și Melintia	70 ani ⁶
31	Jarda Constantin	1 septembrie 1878	Jarda Miron și Teodora	70 ani ⁷
32	Siminic Ioan Maria	1 septembrie 1878	Siminic Ioan și Gacea	70 ani ⁸
33	George Ion Iacob Alexandru	4 septembrie 1878	George Ion și Saveta	70 ani ⁹
34	Covaciu Saveta	1 octombrie 1878	Covaciu Sidor și Maria	70 ani ¹⁰
35	Mutu Ioan	1 octombrie 1878	Mutu Cosma și Palagia	70 ani ¹¹
36	Miron Dănilă Ion (Georgeș)	6 octombrie 1878	Miron Ion (Georgeș) și Eugenia	70 ani ¹²
37	Varga Șofronia (Ciobotariu)	10 octombrie 1878	Varga Tănase (Ciobotariu) și Paraschiva	70 ani ¹³
38	Mogin Alexandru	10 octombrie 1878	Mogin Andrei (Lupșor) și Cătălina	70 ani ¹⁴

¹ *Ibidem*, poz. 57.

² *Ibidem*, poz. 60.

³ *Ibidem*, f. 40(v.) – f. 41(f.), poz. 61.

⁴ *Ibidem*, poz. 62.

⁵ *Ibidem*, poz. 70.

⁶ *Ibidem*, poz. 71.

⁷ *Ibidem*, f. 41(v.) – f. 42(f.), poz. 72.

⁸ *Ibidem*, poz. 73.

⁹ *Ibidem*, poz. 74.

¹⁰ *Ibidem*, poz. 79.

¹¹ *Ibidem*, poz. 80.

¹² *Ibidem*, poz. 81.

¹³ *Ibidem*, f. 42(v.) – f. 43(f.), poz. 83.

¹⁴ *Ibidem*, poz. 84.

Alexandru DĂRĂBAN

39	Sohorca Maxim	10 octombrie 1878	Sohorca Tănase și Șofronia	70 ani ¹
40	Gabor Maftai Nastasia	16 octombrie 1878	Gabor Maftai și Saveta	70 ani ²
41	Răzvanță Anton	21 octombrie 1878	Răzvanță Larion și Iftinia	70 ani ³
42	Varvari Maria	21 octombrie 1878	Varvari Maftai Larion și Nastasia	70 ani ⁴
43	Jarda Alexandru	25 octombrie 1878	Jarda Vasile și Todora	70 ani ⁵
44	Rățoi Anastasia	8 noiembrie 1878	Rățoi Ion și Matroana	70 ani ⁶
45	Bulța Saveta	13 noiembrie 1878	Bulța Grigore și Măriuca	70 ani ⁷
46	Jarda Alexandru Lupaș	15 octombrie 1878	Jarda Ioan Lupaș și Ioana	70 ani ⁸
47	Jarda Dănilă Bărbău	17 noiembrie 1878	Jarda Maftai și Măriuca	70 ani ⁹
48	Tahăș Ecaterina	23 noiembrie 1878	Tahăș Samson și Saveta	70 ani ¹⁰
49	Siminic Ecaterina	6 decembrie 1878	Siminic Todor și Ilisia	70 ani ¹¹
50	Marica Ioan	3 ianuarie 1879	Marica Iacob și Irina	69 ani ¹²
51	Strugariu Petre Ioan	29 ianuarie 1879	Strugariu Iacob Ioana, fată a III-a oară căzută	69 ani ¹³
52	Lăpușan Ogenia	1 februarie 1879	Lăpușan Melania, fată a II-a oară căzută	69 ani ¹⁴
53	Georgeș Saveta	1 februarie 1879	Georgeș Maxim și Anisia	69 ani ¹⁵

¹ *Ibidem*, poz. 88.

² *Ibidem*, poz. 90.

³ *Ibidem*, poz. 92.

⁴ *Ibidem*, f. 43(v.) – f. 44(f.), poz. 93.

⁵ *Ibidem*, poz. 94.

⁶ *Ibidem*, poz. 96.

⁷ *Ibidem*, poz. 97.

⁸ *Ibidem*, poz. 99.

⁹ *Ibidem*, poz. 100.

¹⁰ *Ibidem*, poz. 103.

¹¹ *Ibidem*, f. 44(v.) – f. 45(f.), poz. 104.

¹² *Ibidem*, poz. 2.

¹³ *Ibidem*, poz. 5.

¹⁴ *Ibidem*, f. 45(v.) – f. 46(f.), poz. 7.

¹⁵ *Ibidem*, poz. 8.

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1878-1879)

54	Marica Miron Ioana	4 februarie 1879	Marica Miron și Maria	69 ani ¹
55	Răzvanță Vasile	5 februarie 1879	Răzvanță Toma și Todosia	69 ani ²
56	Flore Ioan	23 februarie 1879	Flore Ioan și Ioana	69 ani ³
57	Alexi Ioan	1 martie 1879	Alexi Ilie și Ana	69 ani ⁴
58	Șpaimoc Raveca	4 martie 1879	Șpaimoc Ioan și Nastasia	69 ani ⁵
59	Buia Docia	10 martie 1879	Buia Alexandru și Măriuca	69 ani ⁶
60	Jarda Condrate	19 martie 1879	Jarda Leonte Palagia, fată căzută	69 ani ⁷
61	Andresi Victor (Mărcuș)	27 martie 1879	Andresi Ion (Mărcuș) și Maria	69 ani ⁸
62	Gagea Saveta	28 martie 1879	Gagea Donise și Paraschiva	69 ani ⁹
63	Oproae Gabriel (Georgeș)	10 aprilie 1879	Oproae Larion și Varvara	69 ani ¹⁰
64	Mărcuș Saveta	18 aprilie 1879	Mărcuș Ilisie și Nastasia	69 ani ¹¹
65	Marica Raveca	25 aprilie 1879	Marica Ștefan și Tecla	69 ani ¹²
66	Macavei Eugenia	26 aprilie 1879	Macavei Vartolomeu și Ioana	69 ani ¹³
67	Maria Ianoș	1 mai 1879	Ianoș Cifor și Docia	69 ani ¹⁴
68	Poliac Ioana	13 mai 1879	Poliac Domide și Senia	69 ani ¹⁵

¹ *Ibidem*, poz. 10.

² *Ibidem*, poz. 11.

³ *Ibidem*, poz. 13.

⁴ *Ibidem*, poz. 14.

⁵ *Ibidem*, poz. 16.

⁶ *Ibidem*, poz. 18.

⁷ *Ibidem*, f. 46(v.) – f. 47(f.), poz. 19.

⁸ *Ibidem*, poz. 21.

⁹ *Ibidem*, poz. 23.

¹⁰ *Ibidem*, poz. 26.

¹¹ *Ibidem*, poz. 27.

¹² *Ibidem*, poz. 29.

¹³ *Ibidem*, f. 47(v.) – f. 48(f.), poz. 30.

¹⁴ *Ibidem*, poz. 32.

¹⁵ *Ibidem*, poz. 35.

Alexandru DĂRĂBAN

69	Ogâgău Raveca	15 mai 1879	Ogâgău Roman și Raveca	69 ani ¹
70	Pop Maxim	6 iunie 1879	Pop S. Isip și Maria	69 ani ²
71	Pop Ștefan Gabriel	10 iunie 1879	Pop N. Ștefan și Saveta	69 ani ³
72	Solovestru Maxim	12 iunie 1879	Solovestru Mitrofan și Firoana	69 ani ⁴
73	Costan Donise Ana	15 iunie 1879	Costan Donise și Măriuca	69 ani ⁵
74	Niculai Emil	1 iulie 1879	Niculai Toma și Ana	69 ani ⁶
75	Gabor Elisaveta	2 iulie 1879	Gabor Maxim și Ana	69 ani ⁷
76	Costan Gabriel Raveca	8 iulie 1879	Costan Gabriel și Saveta	69 ani ⁸
77	Haliță Cătălina	9 iulie 1879	Haliță Iacob și Ana	69 ani ⁹
78	Pop Ioan	10 iulie 1879	Pop Anchidim și Ileana	69 ani ¹⁰
79	Jarda Maria (Bărbău)	12 iulie 1879	Jarda Ana fată a II-a oară căzută	69 ani ¹¹
80	Buia Ioan Saveta	15 iulie 1879	Buia Ion Iovu și Măriuca	69 ani ¹²
81	Cucu Saveta (Flore)	26 iulie 1879	Cucu Nicolau și Nastasia	69 ani ¹³
82	Mihăilă Parasca	1 august 1879	Mihăilă Gabriel și Măriuca	69 ani ¹⁴
83	Mărcuș Ana	10 august 1879 ⁸	Mărcuș Artenie și Maria	69 ani ¹⁵

¹ *Ibidem*, poz. 36.

² *Ibidem*, poz. 38.

³ *Ibidem*, poz. 39.

⁴ *Ibidem*, poz. 40.

⁵ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1879-1890), f. 1(v.) – f. 2(f.), poz. 41.

⁶ *Ibidem*, poz. 46.

⁷ *Ibidem*, poz. 47.

⁸ *Ibidem*, poz. 48.

⁹ *Ibidem*, poz. 49.

¹⁰ *Ibidem*, poz. 50.

¹¹ *Ibidem*, f. 2(v.) – f. 3(f.), poz. 51.

¹² *Ibidem*, poz. 52.

¹³ *Ibidem*, poz. 55.

¹⁴ *Ibidem*, poz. 58.

¹⁵ *Ibidem*, poz. 60.

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă (1878-1879)

84	Buia Ioan	21 august 1879	Buia Maxim și Măriuca	69 ani ¹
85	Georgeș Maxim	22 august 1879	Georgeș Login și Dochia	69 ani ²
86	Niculai Ion	8 septembrie 1879	Niculai Terente și Matroana	69 ani ³
87	Neamțiu Ioana	13 septembrie 1879	Neamțiu Andrei și Maria	69 ani ⁴
88	Călina Ioan	16 septembrie 1879	Călina Ion și Docia	69 ani ⁵
89	Sfrângeu Maxim	19 septembrie 1879	Sfrângeu George și Irina	69 ani ⁶
90	Pop Cosma recte Ioan	27 septembrie 1879	Pop George și Varvara	69 ani ⁷
91	Al-George Grigore	27 septembrie 1879	Al-George Miron și Ioana	69 ani ⁸
92	Dărăban Laura (decedată)	12 septembrie 1879	Dărăban ion și Carolina	69 ani ⁹
93	Șpaimoc Cătălina	8 octombrie 1879	Șpaimoc Simion și Ioana	69 ani ¹⁰
94	Jarda Ioana	11 octombrie 1879	Jarda Maței și Paraschiva	69 ani ¹¹
95	Haliță Saveta	17 octombrie 1879	Haliță Gabriel și Măriuca	69 ani ¹²
96	Petri Măriuca	17 octombrie 1879	Petri Dănilă și Iftinia	69 ani ¹³
97	Luci Cătălina	17 octombrie 1879	Luci Grigore și Paraschiva	69 ani ¹⁴
98	Partene Paraschiva	25 octombrie 1879	Partene Maței și Senia	69 ani ¹⁵

¹ *Ibidem*, f. 3(v.) – f. 4(f.), poz. 64.

² *Ibidem*, poz. 65.

³ *Ibidem*, poz. 69.

⁴ *Ibidem*, poz. 71.

⁵ *Ibidem*, poz. 72.

⁶ *Ibidem*, f. 4(v.) – f. 5(f.), poz. 73.

⁷ *Ibidem*, poz. 76.

⁸ *Ibidem*, poz. 78.

⁹ *Ibidem*, poz. 79.

¹⁰ *Ibidem*, poz. 80.

¹¹ *Ibidem*, poz. 82.

¹² *Ibidem*, poz. 84.

¹³ *Ibidem*, f. 5(v.) – f. 6(f.), poz. 85.

¹⁴ *Ibidem*, poz. 86.

¹⁵ *Ibidem*, poz. 88.

Alexandru DĂRĂBAN

99	Șot Maria	1 noiembrie 1879	Șot Larion și Paraschiva	69 ani ¹
100	Sfrângeu Catirina	4 noiembrie 1879	Sfrângeu Ion și Irina	69 ani ²
101	Strugariu Gacea	6 noiembrie 1879	Strugariu Gabriel și Irina	69 ani ³
102	Ionel Ioanichie	14 noiembrie 1879	Ionel Casian și Ioana	69 ani ⁴
103	Clipotă Ioan	14 noiembrie 1879	Clipotă Gabriel și Gacea	69 ani ⁵
104	Buia Raveca	14 noiembrie 1879	Buia Maței și Ioana	69 ani ⁶
105	Cucu Nastasia	21 noiembrie 1879	Cucu Mihăilă și Ana	69 ani ⁷
106	Șpaimoc Nistor	26 noiembrie 1879	Șpaimoc Greasin și Docia	69 ani ⁸
107	Buia Ion Ioana (decedată)	17 decembrie 1879	Buia Senia Ioan și Ioana	69 ani ⁹

Continuare în numărul viitor.

¹ *Ibidem*, poz. 93.

² *Ibidem*, poz. 95.

³ *Ibidem*, poz. 96.

⁴ *Ibidem*, f. 6(v.) – f. 7(f.), poz. 101.

⁵ *Ibidem*, poz. 102.

⁶ *Ibidem*, poz. 103.

⁷ *Ibidem*, poz. 106.

⁸ *Ibidem*, poz. 107.

⁹ *Ibidem*, f. 7(v.) – f. 8(f.), poz. 109.

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „IUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

**ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229**